

Komparativna analiza studija pedagogije u Hrvatskoj i u skandinavskim zemljama

---

Rončević, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:227685>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-08-04**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

**KOMPARATIVNA ANALIZA STUDIJA PEDAGOGIJE U HRVATSKOJ I U
SKANDINAVSKIM ZEMLJAMA**

završni rad

Studentica: Martina Rončević

Matični broj: 0009071387

Studij: Sveučilišni preddiplomski jednopredmetni studij pedagogije

Mentorica: prof. dr. sc. Sofija Vrcelj

Rijeka, rujan 2017.

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Profesija pedagoga	4
2.1. <i>Kompetencije pedagoga .....</i>	4
2.2. <i>Obrazovanje pedagoga.....</i>	5
3. Prikaz studija pedagogije u Hrvatskoj.....	6
3.1. <i>Povijesni razvoj studija pedagogije u Hrvatskoj.....</i>	6
3.2. <i>Studij pedagogije danas – kriteriji za upis .....</i>	8
3.3. <i>Razine studija .....</i>	9
3.4. <i>Kolegiji .....</i>	12
3.5. <i>Praktičan rad tijekom studija pedagogije u Hrvatskoj.....</i>	15
4. Skandinavski model obrazovanja (Nordic school model)	19
5. Prikaz studija pedagogije u Finskoj	20
5.1. <i>Finski obrazovni sustav .....</i>	20
5.2. <i>Financiranje studija .....</i>	20
5.3. <i>Studij pedagogije u Finskoj.....</i>	21
6. Prikaz studija pedagogije u Švedskoj.....	27
6.1. <i>Švedsko visoko obrazovanje .....</i>	27
6.2. <i>Financiranje studija .....</i>	27
6.3. <i>Studij pedagogije u Švedskoj .....</i>	27
7. Prikaz studija pedagogije u Danskoj	32
7.1. <i>Dansko visoko obrazovanje .....</i>	32
7.2. <i>Financiranje studija .....</i>	32
7.3. <i>Kriteriji za upis.....</i>	32
7.4. <i>Studij pedagogije u Danskoj.....</i>	32
8. Komparativna analiza studija pedagogije u Hrvatskoj i u skandinavskim zemljama	38
9. Zaključak	43
10. Sažetak.....	44
11. Summary	45

12. Literatura..... 46

1. Uvod

„Pedagogija je društvena znanost koja proučava, istražuje i unaprjeđuje odgoj i obrazovanje, te proučava različite utjecaje na individualni i socijalni razvoj kao i druge čimbenike, procese i sadržaje oblikovanja ljudske osobnosti i identiteta“ (Enciklopedija, 2017), jedna je od mnogobrojnih definicija koje opisuju obilježja i predmet pedagogije. Vukasović (9:1995) navodi da je „predmet proučavanja pedagogijske znanosti odgoj ili oblikovanje čovjeka kao ljudskog bića“. Prema Lukašu i Mušanoviću (1:2011) „pedagogija je jedinstvena i cjelovita znanost o odgoju“. Kako bi se ispunio cilj i zadaća pedagogije, potrebno je imati obrazovane stručnjake – pedagoge koji će stečenim znanjima utjecati na ljude u svom okruženju te vlastiti rad i pridonositi promjenama, razvoju odnosno unaprjeđenju ustanove ili institucije u kojoj rade te usavršavanju i razvijanju mogućnosti ljudi s kojima rade. Nadalje, kako bi se dobio stručan kadar u području pedagogije potrebno je adekvatno obrazovanje koje će, također, biti na visokoj razini po kvaliteti i relevantnosti spoznaja koje prenosi budućim stručnjacima.

U većini zemalja svijeta postoji studij pedagogije no u ovom radu naglasak će biti na studiju pedagogije u Hrvatskoj i u skandinavskim zemljama od kojih su odabrane Finska, Švedska i Danska. Razlozi odabira skandinavskih zemalja za usporedbu s hrvatskim studijima su u tome što se te zemlje zbog dugogodišnjeg ulaganja u obrazovanje i stručnog obrazovnog kadra, nalaze se na vrhu ljestvica (prema podacima Eurostata¹, rezultatima PISA i TALIS istraživanja²) po kvaliteti obrazovnog sustava, ali i obrazovnog nastavnčkog (učiteljskog, pedagoškog) kadra. Stoga je cilj ovog završnog rada usporediti i utvrditi sličnosti i razlike u studiju pedagogije u Hrvatskoj i u skandinavskim zemljama analizirajući literaturu i studijske programe koji postoje u navedenim zemljama sa svrhom otkrivanja razloga uspješnosti i razvoja pedagogije i pedagoga na tim područjima. Podaci će se prikupljati iz dostupne literature te korištenjem web izvora (mrežnih stranica fakulteta i sveučilišta) kao i iz objavljenih relevantnih znanstvenih članaka.

---

¹ Za više informacija pogledati: Eurostat (2017). Education system. Preuzeto 4. rujna 2017. s <http://ec.europa.eu/eurostat/web/education-and-training/quality/quality-reports>

² Za više informacija pogledati: OECD (2017). Education Statistics. Preuzeto 4. rujna 2017. s http://www.oecd-ilibrary.org/education/data/oecd-education-statistics_edu-data-en

2. Profesija pedagoga

2.1. Kompetencije pedagoga

Kako bi pedagog uspješno obavljao posao te pridonosio kvaliteti ustanove ili institucije u kojoj je zaposlen, potrebno je da ima stečene i razvijene određene kompetencije. Staničić (2005:41) pod kompetencijama pedagoga podrazumijeva „znanja, odlike i kvalifikacije koje su potrebne pedagogu kako bi uspješno vodio prema ostvarenju stručno – pedagoških ciljeva škole i unapređivanju kvalitete pedagoškog procesa u školi“, a pritom se razlikuju formalne i stvarne kompetencije. Pod formalnim kompetencijama smatraju se kvalifikacije stečene tijekom preddiplomskog studija te radno iskustvo, a poželjne kompetencije pedagoga prema Staničiću (2005) su osobne, razvojne, stručne, socijalne i akcijske. Pod osobnim kompetencijama navodi „marljivost, odlučnost, samopouzdanje, inteligenciju, inicijativnost, odgovornost, iskrenost, povjerenje, komunikativnost itd.“ (Staničić, 2005:41). Nadalje, razvojne kompetencije „važne su za stvaranje vizije razvoja, uvođenje inovacija, korištenje tehnologije u funkciji razvoja, poznavanje potreba klijenata svoje ustanove. Što se tiče stručnih kompetencija one uključuju znanja iz struke vezana za unapređivanje procesa rada“ (Staničić, 2005:42), a to se odnosi na poznavanje pedagoškog procesa i njegovu organizaciju, poznavanje zakona i pravilnika, mogućnosti analiziranja i vrednovanja rezultata odgojno – obrazovnog rada. Nadalje, socijalne kompetencije usko su vezane uz znanja i sposobnosti u području međuljudskih odnosa. One uključuju „poznavanje načela tijeka međuljudskih odnosa, znanje rješavanja konflikata, poznavanje poticajnog komuniciranja, umijeće motiviranja zaposlenih, prepoznavanje i poštovanje individualnih vrijednosti, izbor odgovarajućeg stila vođenja i sl.“ (Staničić, 2005:42). Poželjne kompetencije su i akcijske kompetencije koje se odnose na „izravno praktično djelovanje pedagoga u odgojno – obrazovnoj ustanovi i izvan nje“ (Staničić, 2005:42). Na razini Europske unije definirano je osam kompetencija potrebnih za „osobno ispunjenje i razvoj, aktivno građanstvo, socijalnu uključenost i zapošljavanje“ (Eurydice, 2012), a to su „komunikacija na materinjem jeziku, komunikacija na stranim jezicima, matematička kompetencija i osnovne kompetencije iz prirodoslovlja i tehnologije, digitalna kompetencija, sposobnost učenja, socijalne i građanske kompetencije, smisao za inicijativu i poduzetništvo, kulturološka osviještenost i izražavanje“ (Eurydice, 2012). Kompetencije su u suvremenom društvu važne „da bi razumijeli svijet i dobro funkcionirali u njemu (...). Uz to se društvo suočava i s kolektivnim izazovima, kao što

je postizanje ravnoteže između gospodarskog rasta i ekološke održivosti te blagostanja i socijalne pravednosti. U tim kontekstima, kompetencije koje su pojedincima potrebne da bi ostvarili osobne ciljeve postaju kompleksnije i zahtijevaju mnogo više od ovladavanja određenim usko definiranim vještinama“ (OECD, 2005).

2.2. Obrazovanje pedagoga

Nakon datog uvida o potrebnim kompetencijama pedagoga, biti će riječi o obrazovanju budućih pedagoga. Kako bi se osoba bavila poslom pedagoga potrebno je upisati (i završiti) adekvatan studij odnosno studij pedagogije. Predispozicije za uspjeh na studiju, prema Lenzenu (2002:33) su sljedeće: „poznavanje elementarnih tehnika intelektualnog rada, sposobnost izražavanja, sposobnost pismenog prikazivanja, radne kvalitete, ustrajnost i spremnost na naporan rad, motivacija, prezentnost znanja, kritičnost prema vlastitoj osobi i iznesenim činjenicama, hrabrost za velike pokušaje, spremnost odvojiti se od uhodanih obrazaca mišljenja i predočavanja i ići vlastitim putem, kontrola čuvstava, spoznajni interes, sposobnost za timski rad, toleriranje frustracija, sposobnost otklanjanja primamljivih ponuda za razonodu te otvorenost prema novom, prema drugim ljudima“. Ukoliko student pedagogije (budući pedagog) ima ove predispozicije, za pretpostaviti je da će biti uspješan tijekom studija, ali i u poslu te da će svojim radom doprinositi razvoju ustanove u kojoj bude zaposlen. O samim studijima pedagogije (u Hrvatskoj i skandinavskim zemljama) biti će riječ u sljedećim poglavljima.

3. Prikaz studija pedagogije u Hrvatskoj

U Hrvatskoj je visoko obrazovanje promijenjeno i reformirano po Bolonjskom procesu, koji je slijedio nakon Bolonjske deklaracije iz 1999. godine, a usmjeren je na usklađivanje sustava visokog obrazovanja u Europi kako bi se stvorio europski prostor visokog obrazovanja. Bolonjskim procesom nastoji se dovesti do veće kompatibilnosti i usporedivosti sustava visokog obrazovanja u Europi i time olakšati studentima mobilnost, a u institucije i na fakultete privući studente i znanstvenike iz drugih država i kontinenata (Study in Croatia, 2010).

Sustav visokog obrazovanja u Hrvatskoj podvrgnut je sveobuhvatnoj reformi u okviru Bolonjskog procesa. Hrvatski sustav visokog obrazovanja sada je strukturiran prema tri ciklusa (preddiplomski, diplomski i poslijediplomski), a visokoškolsvo u Hrvatskoj organizira se prema sustavu transfernih kredita odnosno ECTS- a.

Što se tiče studija pedagogije u Republici Hrvatskoj, pedagogiju je moguće studirati na Filozofskim fakultetima Sveučilišta u Rijeci, Zagrebu, Zadru, Osijeku i Splitu. U Zagrebu i Rijeci studij pedagogije odvija se kao jednopredmetni studij ili dvopredmetni u kombinaciji s nekim drugim studijem kojeg nudi fakultet dok je u Zadru, Splitu i Osijeku moguće upisati pedagogiju samo kao dvopredmetni studij u kombinaciji s nekim drugim ponuđenim studijem. U Hrvatskoj je studij pedagogije podijeljen je na preddiplomski, diplomski te poslijediplomski doktorski studij.

3.1. Povijesni razvoj studija pedagogije u Hrvatskoj

Pedagogija u Hrvatskoj ima dugu tradiciju posebice na Sveučilištima u Zagrebu, Rijeci i Zadru.

Na zagrebačkom Sveučilištu pedagogija datira iz 1874. godine kada se na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu održavao kolegij Pedagogika te se time pedagogija zadržala kao jedna od najstarijih disciplina sve do danas. Godine 1876. profesor filozofije i dekan fakulteta, dr. Franjo Marković održao je svoje prvo javno predavanje iz pedagogije na Mudroslovnom fakultetu (Previšić, Radeka, Rosić, 2003). Do 1893. godine pedagogija nije bila samostalna znanost već je bila u krilu filozofije. Profesor Đuro Arnold je 19. travnja 1895. godine održao svoje prvo predavanje iz „*pedagogice generalis*“ te se taj datum smatra danom utemeljenja Katedre za pedagogiju na Mudroslovnom fakultetu u Zagrebu. Tek nakon 1928. godine

pedagogija se osamostalila i učvrstila kao znanstvena i studijska grupa na Filozofskom fakultetu. Nadalje, značajna godina za pedagogiju je 1946. kada se osniva Pedagoški institut čija je svrha bila: „pedagoško osposobljavanje studenata Filozofskog i Prirodoslovno – matematičkog fakulteta za nastavnička zvanja; organizacija i provođenje studija pedagogije radi osposobljavanja diplomiranih pedagoga; pedagoško i didaktičko – metodičko usavršavanje učitelja i profesora srednjih škola; istraživanje u području pedagoške teorije; objavljivanje rezultata znanstvenih istraživanja“ (Previšić, Radeka, Rosić, 2003:18). Godine 1958. Pedagoški institut je rasformiran kao organizacijsko – radna jedinica Filozofskog fakulteta te njegovu djelatnost preuzima Odsjek za pedagogiju koji je formiran 1960. godine kao nositelj nastave i Zavod za pedagogiju kao znanstvena pedagoška jedinica (Previšić, Radeka, Rosić, 2003).

Na Sveučilištu u Rijeci, Odsjek za pedagogiju temelji svoje današnje postojanje na bogatoj tradiciji pedagoške djelatnosti u Rijeci i okolici, a posebice valja istaknuti tradiciju učiteljskih škola u Kastvu, Rijeci i Gospiću (Filozofski fakultet u Rijeci, 2017). Razvoj pedagogije u Rijeci počinje 1955. godine kada se unutar Više stručne pedagoške škole počeo razvijati Pedagoški centar za stručno usavršavanje. Godine 1962. Viša stručna pedagoška škola prerasta u Visoku industrijsko – pedagošku školu u kojoj se osposobljavao „nastavni kadar za metalsku, elektrotehničku struku, matematiku i primjenjenu fiziku, tehničko obrazovanje i industrijsku pedagogiju“ (Previšić, Radeka, Rosić, 2003:106). Iste godine osnovan je i Zavod za industrijsku pedagogiju te Eksperimentalni centar industrijske izobrazbe. Nadalje, Fakultet industrijske pedagogije postaje specijalizirani pedagoški fakultet, a 1973. godine s osnivanjem Sveučilišta u Rijeci osniva se i Sveučilišni centar za pedagošku izobrazbu i istraživanje (Filozofski fakultet u Rijeci, 2017). U razdoblju od 1977. do 1998. godine studij pedagogije ostvarivao se putem Zavoda za pedagogiju, a 27. veljače 1998. Pedagoški fakultet mijenja svoj naziv u Filozofski fakultet na kojem se organizira sveučilišni preddiplomski i diplomski studij pedagogije (Filozofski fakultet u Rijeci, 2017).

Studij pedagogije u Zadru ima dugu tradiciju zahvaljujući bogatoj kulturnoj, političkoj, ekonomskoj i društvenoj baštini pa se tako 1821. započinje s organiziranim pedagoškim osposobljavanjem nastavnika. Godine 1955. osniva se Filozofski fakultet u Zadru, a pedagogija se na fakultetu razvijala u pet faza (Previšić, Radeka, Rosić, 2003:185):

1. „Pedagoško obrazovanje svih studenata Fakulteta za profesorski poziv
2. Utemeljenje dvopredmetnog studija pedagogije kao Drugog glavnog predmeta

3. Prerastanje dvopredmetnog studija pedagogije u Prvi glavni predmet

4. Jednopedmetni studij pedagogije te

5. Povratak dvopredmetnom studiju pedagogije. “

3.2. Studij pedagogije danas – kriteriji za upis

Nakon završene srednje škole, učenici (budući studenti) polažu ispite državne mature i odabiru željeni studij. Sve sastavnice sveučilišta i veleučilišta u Hrvatskoj budućim studentima prikazane su na internetskoj stranici Postani student. Također tamo se mogu informirati o uvjetima za upis na određeni studij. Za upis studija nakon završene srednje škole osmišljen je NISpVU (Nacionalni informacijski sustav prijava na visoka učilišta). „NISpVU je središnji informacijsko – administracijski servis koji kandidatima zainteresiranima za polaganje ispita državne mature i nastavak školovanja na visokoškolskoj razini značajno olakšava prijavu i upis na visoka učilišta. Sustav sadrži podatke o procesu od iskazivanja interesa za odabrane studijske programe, preko prijava ispita državne mature i uvida u njihove rezultate te uvida u rezultate po odabranim studijskim programima, pa sve do ostvarenja prava na upis na visoka učilišta“ (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2017)³. Za uspješan upis studija pedagogije na Sveučilištima u Hrvatskoj u obzir se uzima prosjek ocjena iz srednje škole (za upis pedagogije u Rijeci i Splitu ocjene iz srednje škole čine 40% ukupnih bodova za upis, u Osijeku i Zadru je 30%, a u Zagrebu 20% moguće ostvarenih bodova), obavezni dio državne mature (hrvatski jezik, matematika i strani jezik) te izborni dio državne mature (informatika, etika, filozofija, logika, politika i gospodarstvo, psihologija, sociologija ili drugi strani jezik)⁴. Kandidat također pri upisu može priložiti i rezultate natjecanja iz bilo koje discipline pri čemu se posebno vrednuju državna natjecanja (ukoliko je kandidat postigao jedno od prva tri mjesta na državnom natjecanju, stječe pravo izravnog upisa na studij) (Postani student)⁵.

---

³ Za više informacija pogledati MZO (2017a). Hrvatski obrazovni sustav. Preuzeto 26. lipnja 2017. s https://mzo.hr/sites/default/files/links/hrvatski_obrazovni_sustav.pdf

⁴ Izborni dio državne mature nije obavezan (ukoliko određeni fakultet ne traži položen izborni predmet) te pristupnik ne mora položiti niti jedan od navedenih predmeta no polaganjem jednog predmeta stječu se dodatni bodovi, a najbolji rezultat vrednuje se sa 6% (Postani student).

⁵ Filozofski fakultet u Zagrebu, uz bodove iz obaveznog i izbornog dijela državne mature, natjecanja, boduje i rezultat ostvaren na testu intelektualnih sposobnosti (Postani student).

3.3. Razine studija

Preddiplomski studij pedagogije traje tri godine odnosno šest semestara nakon kojih student/ica koji/a je uspješno položio/la sve ispite i predao/la završni rad stječe akademski naziv sveučilišni prvostupnik/prvostupnica pedagogije. „Završetkom sveučilišnog preddiplomskog studija pedagogije student stječe kompetencije prikupljanja, analiziranja i organiziranja informacija; prenošenja ideja i informacija (komunikacijske vještine); planiranja i organiziranja obrazovnih aktivnosti; timskega rada (rad s ljudima, posebice djecom i mladima); vođenja skupina; odabira i uporabe pedagoških, didaktičkih i andragoških teorija, koncepata i tehnika; rješavanja odgojno-obrazovnih problema; uporabe tehnologije u obrazovne svrhe; samoobrazovanja (samostalnog učenja i upravljanja sobom); pedagoškog etosa i socijalne odgovornosti; socijalne odgovornosti; kritičkoga mišljenja. Završetkom sveučilišnoga preddiplomskog jednopredmetnog studija pedagogije student je osposobljen za rad u privatnom i javnom sektoru na poslovima odgoja i obrazovanja (ispitivanja obrazovnih potreba, planiranje i organizacija obrazovanja, izvođenje obrazovnih aktivnosti, vrednovanje obrazovnih aktivnosti)“ (Filozofski fakultet u Rijeci, 2017). Završetkom preddiplomskog studija pedagogije na Sveučilištu u Zadru, studenti stječu kompetencije poznavanja osnovnih pojmova i pedagojske tehnologije, povijesnog razvoja pedagojskih teorija kao i suvremenih teorija odgoja i obrazovanja. Nadalje, studenti znaju „argumentirati i formulirati odgojno – obrazovne ciljeve s obzirom na zahtjeve društva i razvoja pojedinca“ (Sveučilište u Zadru, 2017). Završetkom studija stječu se kompetencije vezane uz razumijevanje postupaka i tehnika izrade projekata istraživanja u odgoju i obrazovanju, provedbe istraživanja te interpretiranja njegovih rezultata (Sveučilište u Zadru). Studenti Filozofskog fakulteta u Osijeku završetkom preddiplomskog studija pedagogije stječu „analitičke i socijalne vještine koje osposobljavaju za diplomski studij pedagogije i te se vještine mogu primijeniti u odgojnome radu u domovima, za voditelje omladinskih klubova i organizaciju slobodnog vremena mladih“ (Filozofski fakultet Osijek, 2017).

Diplomski studij pedagogije traje dvije godine odnosno četiri semestra te po završetku studija student stječe akademski naziv magistar/magistra pedagogije. „Završetkom sveučilišnoga diplomskog jednopredmetnog studija pedagogije student stječe kompetencije: razvojnog i akcijskog istraživanja na području odgoja i obrazovanja; istraživanja u zajednici povezana sa životom i radom; animiranja na obrazovanje; prepoznavanja i anticipiranja promjena u odgoju i obrazovanju; integriranja tehnologije u obrazovanje; kreiranja modela obrazovanja i cjeloživotnog učenja; dizajniranja funkcionalnog kurikuluma i njegove evaluacije; razvoja

karijere; supervizije i instrukcije; promicanja multikulturalnih i demokratskih vrijednosti u zajednici. Završetkom sveučilišnog diplomskog jednopredmetnog studija pedagogije student je osposobljen za rad u području: upravljanja i rukovođenja školom i drugim odgojno-obrazovnim institucijama; ispitivanje i analiziranje obrazovnih potreba i na temelju toga kreiranje novih obrazovnih programa; pripremu, realizaciju i evaluaciju obrazovnih procesa; preventivni i savjetodavni rad; transmisiju stečenih znanja u području prakse (predškolske ustanove, osnovne škole, srednje općeobrazovne i strukovne škole, institucije za obrazovanje odraslih, domovi učenika, bolnice, centri za organiziranje slobodnog vremena, nevladine udruge). Osposobljen je također za nastavak studija i akademske karijere“ (Filozofski fakultet u Rijeci, 2017). Završetkom studija pedagogije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, studenti su kompetentni za: „izvođenje nastave iz pedagogije u srednjim školama, procjenu problema i izradu prijedloga unapređivanja konkretnih prosvjetnih ustanova, unapređivanje rada u školama iz područja znanosti o odgoju i cjelokupnog odgojno obrazovnog rada ustanove, rad u stručno razvojnim službama prosvjetnih ustanova, savjetodavni rad koji ostvaruju s obitelji ili učenicom koji ima potrebu za osobnu pomoć, planiranje i organizaciju osposobljavanja, izobrazbe i usavršavanje u vojnim i policijskim učilištima, administraciji, izradu kurikuluma, savjetodavne, administrativne i upravne poslove, suradnju ili samostalno istraživanje općih i posebnih pedagoških pitanja iz raznolikih područja pedagojske teorije i pedagoške prakse“ (Filozofski fakultet u Zagrebu, 2017). Na Sveučilištu u Zadru, studenti završetkom diplomskog studija pedagogije stječu kompetencije poznavanja metodologije izrade kurikuluma, provođenja projekata. Nadalje, studenti su sposobni poticati nositelje odgojno – obrazovnog rada na kreativnost i inovativnost, unaprjeđivati praksu u odgojno – obrazovnim ustanovama, poticati odgajatelje, učitelje te nastavnike na korištenje inovacija i informacijsko – komunikacijskih tehnologija u radu. Također, studenti su sposobni „provoditi vrednovanje i samovrednovanje u svrhu ostvarenja ciljeva odgoja, poučavanja i učenja, argumentirati rezultate vrednovanja i provoditi SWOT analize; provoditi istraživanja u nastavnom, školskom i odgojno – obrazovnom radu te različitim odgojno – obrazovnim ustanovama, analizirati, interpretirati, prezentirati rezultate te u skladu s njima djelovati; timski ispitivati tržište rada i sudjelovati u profesionalnoj orijentaciji učenika; humanizirati odnose u odgojno – obrazovnim ustanovama i zajedno sa suradnicima kreirati i realizirati slobodne aktivnosti učenika; razumjeti procese razvoja djeteta i učenika i poznavati modele, programe i strategije koji su primjereni razvojnim potrebama i zahtjevu za individualizacijom učenja i poučavanja; znati voditi školsku i nastavnu dokumentaciju, uvoditi odgajatelje, učitelje i nastavnike pripravnike u odgojno – obrazovni rad; poznavati sastavnice profesije pedagoga,

djelokrug rada i opseg poslova pedagoga u raznim područjima odgojno – obrazovne prakse (u školskom sustavu, državnoj upravi, kulturi, medijima, nevladinom i privatnom sektoru)“ (Sveučilište u Zadru, 2017). Diplomski studij pedagogije u Osijeku „omogućuje stjecanje potrebnih profesionalnih znanja i vještina nužnih za obavljanje pedagoških djelatnosti iz određenog područja primijenjene pedagogije te omogućuje i planiranje, provođenje te evaluaciju projekata i programa. Osigurava spremnost za znanstveno ili stručno usavršavanje“ (Filozofski fakultet Osijek, 2017).

Poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij pedagogije traje „tri godine za znanstvene novake i asistente zaposlene na visokoškolskim ustanovama i znanstvenim institutima, pet godina za studente doktorskih studija koji studiraju uz zaposlenje u drugim ustanovama i gospodarstvu“ (Filozofski fakultet u Rijeci, 2017). Završetkom te razine studija stječe se naziv doktor/doktorica znanosti iz područja društvenih znanosti, polje pedagogije. Završetkom studija stječu se kompetencije vezane uz znanstvenoistraživački rad (organizacija, provedba i primjena rezultata empirijskog istraživanja, rad u znanstvenoistraživačkim timovima, aktivno uključivanje u međunarodnu znanstvenu zajednicu istraživača...). Nadalje, stječu se kompetencije vezane uz razvijanje profesionalnog znanja i vještina te kompetencije vezane uz društveno odnosno javno djelovanje (Filozofski fakultet u Rijeci). Na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, doktorski studij strukturiran je tako da traje tri godine te omogućuje studentima studiranje uz puni angažman za redovite studente ili studij s dijelom radnom vremena koji traje dvostruko duže. „Studij je organiziran u više smjerova unutar kojih su u modulima grupirana odgovarajuća tematska područja. Struktura dokorskog studija pedagogije predviđa raznolike aktivnosti studenta odnosno sudjelovanje u nastavi tijekom prve i druge godine studija; kontinuirani rad s mentorom; znanstveno-istraživački rad; sudjelovanje na znanstvenim skupovima/kolokvijima i objavljivanje znanstvenih radova u relevantnim časopisima“ (Filozofski fakultet u Zagrebu, 2017). „Doktorski studij pedagogije realizira se putem predavanja, istraživačkih seminara, diskusijskih skupina, vježbi, praktikuma, provedbe znanstvenih istraživanja itd.“ (Filozofski fakultet u Zagrebu, 2017). Sveučilište u Zadru omogućuje upis dokorskog studija pod nazivom *Kvaliteta u odgoju i obrazovanju* koji traje tri godine. Završetkom studija doktorand ima stečene kompetencije „interpretiranja i kritičkog promišljanja o teorijama odgoja i obrazovanja, objašnjavanja problema u području pedagoških znanosti, vrednovanja pedagoških koncepcija, poznavanja teorija i modela argumentacije odgojno – obrazovnih ciljeva, demonstriranje sposobnosti osmišljavanja, dizajniranja, implementiranja i

prilagođavanja procesa znanstvenog istraživanja, pisanja znanstvenih radova, sudjelovanje u radu znanstveno – istraživačkih timova i osmišljavanje novih znanstveno – istraživačkih ideja“ (Sveučilište u Zadru, 2017).

3.4. Kolegiji

Znanja i kompetencije tijekom studija studenti dobivaju i stječu pohađanjem nastave (može biti u obliku predavanja, seminara, vježbi ili obavljanja praktičnog rada) odnosno prisustvovanjem i aktivnim sudjelovanjem u radu u obaveznim ili izbornim kolegijima. Polaganjem predviđenih kolegija, studenti dobivaju potrebne informacije o području pedagojske znanosti te unaprjeđuju znanja i vještine potrebne u daljnjem radu.

Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za pedagogiju

Na preddiplomskom studiju u Rijeci studenti upisuju sljedeće obavezne kolegije (Filozofski fakultet u Rijeci): na 1. godini upisuju Opću pedagogiju, Filozofiju odgoja, Povijest odgoja i obrazovanja, Uvod u metodologiju znanstvenog istraživanja, Teorije odgoja, Povijest djetinjstva, Metodologiju pedagoških istraživanja, Edukacijsku psihologiju. Na 2. godini preddiplomskog studija upisuju Obiteljsku pedagogiju, Didaktiku, Školsku pedagogiju s teorijama škole, Statistiku u pedagoškoj praksi i istraživanju, Inkluzivnu pedagogiju, Evaluacijska istraživanja, Obrazovnu politiku, Obitelj i djeca u riziku, Didaktičku dokimologiju, a na 3. godini Andragogiju, Komparativnu pedagogiju, Razvojnu pedagošku djelatnost, Seminar završnog rada, Upravljanje projektima u obrazovanju, Interkulturni odgoj i obrazovanje, Metodiku rada pedagoga 1, Pedagošku komunikaciju te Završni rad.

Na sveučilišnom diplomskom studiju pedagogije, studenti Filozofskog fakulteta u Rijeci upisuju sljedeće obavezne kolegije (Filozofski fakultet u Rijeci): na 1. godini to su: Školski savjetodavni rad pedagoga, Emocionalna pedagogija, Obrazovanje odraslih i lokalni razvoj, Pedagoški aspekti analize obrazovne politike, Europska dimenzija u obrazovanju, Odnosi u obitelji, Metodika rada pedagoga 2, Kvantitativne analitičke metode i statistički postupci, a na 2. godini Praktičan rad 1, Seminar diplomskog rada, Obitelj i prevencija asocijalnih oblika ponašanja, Pristupi kvalitativnim istraživanjima, Praktičan rad 2 te Diplomski rad.

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za pedagogiju

Studenti upisuju sljedeće obavezne kolegije na preddiplomskom studiju pedagogije u Zagrebu (Filozofski fakultet u Zagrebu): na 1. godini upisuju Osnove pedagogije, Povijest i filozofija pedagogije, Didaktičke teorije, Teorije odgoja i obrazovanja, Sistematsku pedagogiju,

Obiteljsku pedagogiju, Pedagogiju ranog djetinjstva, Povijest hrvatske pedagogije i školstva, Andragogiju, Pedagogiju cjeloživotnog obrazovanja. Na 2. godini obavezni kolegiji su: Antropologija odgoja i obrazovanja, Uvod u pedagojska istraživanja, Ustanove ranog odgoja i obrazovanja, Međunarodno obrazovanje, Pedagogija adolescencije, Školski podsustavi, Kvantitativna istraživanja, Visokoškolsko obrazovanje, Domski odgoj, Alternativne pedagoške ideje i škole, Virtualno obrazovanje. Na posljednjoj godini preddiplomskog studija obavezni kolegiji za studente su: Osnove specijalne pedagogije, Kvalitativna istraživanja, Kritičke teorije obrazovanja, Informacijski sustavi i baze podataka u obrazovanju, Statistika u pedagojskim istraživanjima, Razvojne i obrazovne strategije, Obrazovanje darovitih, Metodika rada s učenicima s posebnim potrebama, Obrazovne politike, Diferencijalna pedagogija, Pedagoška dijagnostika, Seksualna pedagogija.

Na diplomskom studiju pedagogije u Zagrebu, studenti imaju sljedeće obavezne kolegije (Filozofski fakultet u Zagrebu): na 1. godini imaju Osnove socijalne pedagogije, Partnerstvo obitelji i odgojno – obrazovne ustanove, Didaktiku, Pedagošku resocijalizaciju, Komparativnu pedagogiju, Teorije i metodike nastave, Teorije kurikuluma, Interkulturalizam i obrazovanje, Osnove interkulturalne pedagogije, Kurikulum ranog odgoja, Temeljna nastavna umijeća i Interkulturalni kurikulum, a na 2. godini Upravljanje i autonomiju škole, Školski i razredni menadžment, Pedagogiju slobodnog vremena, Prava djeteta u odgoju i obrazovanju, Obrazovanje za ljudska prava i građanstvo, Europsko obrazovanje, Stručno – razvojne službe i upravljanje, Pedagoško savjetovanje i profesionalnu orijentaciju te Modele obrazovanja učitelja.

Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet u Splitu, Odsjek za pedagogiju

Studenti pedagogije na Filozofskom fakultetu u Splitu upisuju sljedeće kolegije kao obavezne na preddiplomskom studiju (Filozofski fakultet u Splitu): na 1. godini upisuju Filozofiju odgoja, Jezičnu kulturu, Povijest pedagogije, Opću pedagogiju, Razvojnu psihologiju i Strani jezik u struci. Na 2. godini obavezni kolegiji su Inkluzivna pedagogija, Školska pedagogija, Uvod u građanski odgoj, Uvod u znanstvenu pismenost, Didaktika, Predškolska pedagogija, Uvod u metodiku jezično – umjetničkog područja, a na 3. godini: Andragogija, Multimedijaska didaktika, Psihologija odgoja i obrazovanja, Socijalna pedagogija, Uvod u metodiku društvenog i humanističkog područja, Uvod u metodiku prirodoslovno – matematičkog područja i Uvod u metodiku radno – tehničkog područja.

Program diplomskog studija čine obavezni kolegiji (Filozofski fakultet u Splitu): na 1. godini to su Obiteljska pedagogija, Metodologija pedagoškog istraživanja, Psihologija motivacije i socijalizacija u razredu, Sociologija odgoja i obrazovanja, Pedagoška statistika, Partnerstvo obitelji i odgojno – obrazovne ustanove, Komparativna pedagogija, Metodologija izrade kurikulumu, a na 2. godini Pedagog u odgojno – obrazovnoj ustanovi, Vrednovanje i samovrednovanje u suvremenoj školi, Kritičke teorije u pedagogiji, Obrazovne politike, Obrazovanje na daljinu, Specijalna pedagogija i Djelotvorna komunikacija pedagoga.

Sveučilište u Zadru, Odjel za pedagogiju

Obavezni kolegiji na preddiplomskom studiju pedagogije u Zadru su (Sveučilište u Zadru): na 1. godini: Temeljna znanja o odgoju i obrazovanju, Statistika u pedagojskom istraživanju 1, Opća povijest pedagogije, Uvod u pedagogiju, Statistika u pedagojskim istraživanjima 2, Nacionalna povijest pedagogije. Na 2. godini: Uvod u metodologiju istraživanja, Školska pedagogija 1, Psihologija učenja, Metodologija pedagoškog istraživanja, Školska pedagogija 2 i Pedagoški menadžment, a na 3. godini Didaktika 1, Predškolska pedagogija 1, Specijalna pedagogija 1, Didaktika 2, Predškolska pedagogija 2, Specijalna pedagogija 2 i Završni ispit.

Na diplomskom studiju pedagogije u Zadru, obavezni kolegiji su (Sveučilište u Zadru): Teorije odgoja i obrazovanja, Andragogija 1, Edukacijska psihologija, Teorije odgoja i obrazovanja u praksi, Andragogija 2 i Komparativna pedagogija na 1. godini te Obiteljska pedagogija, Metodika rada pedagoga, Povijest pedagojskih teorija i Diplomski rad na 2. godini diplomskog studija.

Sveučilište u Osijeku, Filozofski fakultet u Osijeku, Odsjek za pedagogiju

Obavezni kolegiji na preddiplomskom studiju pedagogije Filozofskog fakulteta u Osijeku su (Filozofski fakultet u Osijeku): na 1. godini: Osnove pedagogije, Povijest i filozofija odgoja i obrazovanja, Strani jezik (njemački ili engleski), Opća povijest pedagogije, Pedagoška statistika, Teorije odgoja, Strani jezik (njemački ili engleski), Povijest hrvatske pedagogije i školstva. Na 2. godini: Pedagogija ranog odgoja i obrazovanja, Strani jezik (njemački ili engleski), Teorije obrazovnih sustava, Metodologija pedagojskih istraživanja 1, Metodologija pedagojskih istraživanja 2, Strani jezik (njemački ili engleski), Psihologija odgoja i obrazovanja, a na 3. godini: Didaktika, Sociologija odgoja i obrazovanja, Interkulturna pedagogija, Pedagogija slobodnog vremena, Domska pedagogija i Školska pedagogija.

Na diplomskom studiju pedagogije u Osijeku, obavezni kolegiji za studente su (Filozofski fakultet u Osijeku): Socijalna pedagogija, Metodika rada pedagoga 1, Pedagogija djece s teškoćama u razvoju, Pedagoška praksa, Metodika odgoja, Andragogija, Upravljanje i autonomija škole na 1. godini te Suvremeno djetinjstvo, Komparativna pedagogija, Metodika rada pedagoga 2 i Pedagoška praksa na 2. godini studija.

3.5. Praktičan rad tijekom studija pedagogije u Hrvatskoj

Nastava se na fakultetima u Hrvatskoj odvija u obliku predavanja, vježbi, seminara i praktičnog rada. U ovom poglavlju izdvojen je praktičan rad (od drugih oblika nastave) iz razloga što je taj oblik nastave direktna poveznica studenata s njihovim budućim radom. Praktičnim radom nastoje se povezati teorijska saznanja stečena tijekom studiranja sa svakodnevnim radom pedagoga. Studenti pedagogije Filozofskog fakulteta u Rijeci, prvi puta se susreću i uključuju u rad pedagoga izvođenjem vježbi iz kolegija Metodika rada pedagoga 1. Studenti jednopredmetnog studija pedagogije tijekom 6. semestra (u kojem se održava kolegij Metodika rada pedagoga 1) trebaju odraditi 60 sati u odabranoj odgojno – obrazovnoj ustanovi, a studenti dvopredmetnog studija pedagogije 30 sati. Studenti trebaju realizirati određene vježbe uz pomoć mentora u odabranoj odgojno – obrazovnoj ustanovi. Neke od vježbi koje studenti mogu izvesti ili provesti su: upoznavanje područja i poslova pedagoga, osnovne pedagoške dokumentacije u odgojno – obrazovnoj ustanovi, upoznavanje s osnovnim instrumentima potrebnima za rad pedagoga, izrada godišnjeg programa rada pedagoga, praćenje i analiza neposrednog odgojno – obrazovnog rada učitelja/nastavnika/odgajatelja, izvođenje savjetodavnog rada (Filozofski fakultet u Rijeci). Izvođenje vježbi izvodi se i u drugom semestru diplomskog studija iz kolegija Metodika rada pedagoga 2. Studenti trebaju u 15 sati odraditi određene vježbe koje zahtjeva kolegij poput praćenje rada pedagoga s grupom djece ili učenika, praćenje rada pedagoga na profesionalnoj orijentaciji učenika, suradnje pedagoga s roditeljima, praćenje rada pedagoga u procesu ocjenjivanja učeničkih postignuća. Što se tiče praktičnog rada, za studente pedagogije u Rijeci, on je predviđen na drugoj godini diplomskog studija. U 3. semestru diplomskog studija, studenti imaju kolegij Praktičan rad 1 kojim se predviđa da studenti obave praktičan rad u odgojno – obrazovnoj instituciji bilo koje razine ili u jedinicama lokalne i regionalne samouprave, organizacijama civilnoga društva ili gospodarskim subjektima koji pokrivaju odgojno – obrazovno područje rada. „Cilj je da studenti steknu praktična iskustva koja će ih pripremati za buduće zanimanje, da se osposobe povezivati teorijska znanja sa situacijom u praksi, da mogu uočavati probleme u praksi i ponuditi pristupe njihovim rješenjima“ (Filozofski fakultet u Rijeci, 2017). Studenti u

odabranoj instituciji trebaju provesti određen broj sati (75 sati za studente jednopredmetnog studija, 50 sati za studente dvopredmetnog studija) te voditi dnevnik svog rada u instituciji. Nakon izvršenog praktičnog rada u određenoj instituciji od studenata se očekuje da razviju sljedeće kompetencije: „sposobnosti intelektualnog operiranja u praktičnom radu; sposobnost učenja rješavanjem problema; sposobnost primjene znanja u praksi; sposobnost prilagodbe novim situacijama i upravljanjem informacijama; sposobnost da rade samostalno i u timu“ (Filozofski fakultet u Rijeci, 2017). Praktičan rad nastavlja se i u 4. semestru diplomskog studija te se od studenata jednopredmetnog studija pedagogije očekuje da provedu 100 sati u određenoj odgojno – obrazovnoj instituciji, a studenti dvopredmetnog studija 50 sati. Studenti su u institucijama pod vodstvom mentora iz te institucije i vode dnevnik svojih aktivnosti i rada (Filozofski fakultet u Rijeci).

Na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, studenti svoj praktičan rad obavljaju na diplomskom studiju kroz kolegije Pedagogija slobodnog vremena, Upravljanje i autonomija, Upravljanje znanjem (izborni kolegij), te Metodički praktikum. Iz kolegija Metodički praktikum, koji studenti upisuju u 4. semestru diplomskog studija, od studenata se očekuje da naprave simulaciju nastavnog sata, analiziraju sadržaj nastave, prate i analiziraju nastavna sredstva i pomagala koja se koriste, obavljaju samostalan rad na pedagoškim dokumentima. Također na diplomskom studiju obavezni kolegij je Praksa koji se odnosi na izvođenje praktičnog rada u srednjoj školi u kojoj postoji nastavni predmet pedagogija. Studenti nakon odabira srednje škole, izabiru temu (uz pomoć mentora) te izlažu temu u obliku javnog predavanja (Filozofski fakultet u Zagrebu, 2017).

U Zadru studenti pedagogije susreću se s praktičnim radom na diplomskom studiju. Kolegijem Metodika rada pedagoga predviđen je praktičan rad studenata na način da odabiru odgojno – obrazovnu instituciju u kojoj žele obavljati praktičan rad te se uz pomoć mentora u instituciji upoznaju s pedagoškom dokumentacijom, praktičnom organizacijom nastave, primjenama suvremene tehnologije u radu pedagoga. Također se očekuje da imaju neposredan rad s djecom u predškolskim ustanovama, učenicima u školama, stručnim suradnicima u institucijama te roditeljima (Sveučilište u Zadru, Odjel za pedagogiju). Završetkom praktičnog rada „studenti će se osposobiti za kvalitetno planiranje i programiranje rada pedagoga u vrtiću, školi, drugim odgojno – obrazovnim ustanovama. Upoznat će organizaciju i načine usmjeravanja timske suradnje stručnjaka koji sudjeluju u odgojno – obrazovnom radu. Studenti će steći i umijeća uspostavljanja kooperativne suradnje s roditeljima i lokalnom zajednicom te će biti osposobljeni za savjetodavnu ulogu, mentorsko vođenje,

stručnu brigu o pedagoškoj dokumentaciji, organiziranje razvojnih programa, vođenje znanstvenih projekata, usmjeravanje stručnog usavršavanja nastavnika, odgajatelja i njihovog profesionalnog razvoja, sustavnu evaluaciju kvalitete pedagoškog rada“ (Sveučilište u Zadru, 2017).

Studenti pedagogije Filozofskog fakulteta u Splitu praktičan rad obavljaju u sklopu kolegija Pedagog u odgojno – obrazovnoj ustanovi na diplomskom studiju. Studenti tijekom semestra trebaju odraditi 20 sati u odabranoj odgojno – obrazovnoj instituciji pod vodstvom mentora (Filozofski fakultet u Splitu). Po završetku kolegija studenti će biti sposobni „pravilno interpretirati i primjereno odgovoriti na potrebe dionika odgojno – obrazovnog procesa; provesti i interpretirati jednostavnije istraživačke zadatke potrebne za podizanje razine kvalitete ustanove; kritički promišljati suvremenu pedagošku teoriju i njene implikacije na praksu; osmisliti i izvesti aktivnosti s ciljem podizanja razine kvalitete ustanove i pojedinih segmenata; izraditi pedagošku dokumentaciju potrebnu u radu pedagoga; dokumentirati i vrednovati iskustva iz prakse i primijeniti suvremene spoznaje odgoja i obrazovanja u svrhu njena unaprjeđenja; provesti samorefleksiju, reflektivni dijalog i refleksiju prakse“ (Filozofski fakultet u Splitu, 2017).

Filozofski fakultet u Osijeku, Odsjek za pedagogiju studentima omogućava izvođenje praktičnog rada na diplomskom studiju. Tijekom diplomskog studija odnosno 1. i 4. semestra, studenti obavljaju 30 sati u osnovnoj i srednjoj školi uz vodstvo mentora tj. stručnog suradnika pedagoga odabrane škole. Pedagoška praksa odvija se u sklopu kolegija Metodika rada pedagoga 1 te Metodika rada pedagoga 2. Cilj prakse jest da se studenti upoznaju s radom pedagoga u odgojno – obrazovnoj instituciji, pedagoškom dokumentacijom, da samostalno ostvaruju savjetodavni rad s učenicima i roditeljima, osmišljavaju radionice, prate te analiziraju nastavni proces. Tijekom provođenja praktičnog rada student vodi mapu koja sadrži dnevnik rada, izvješće studenta, dokumentaciju o ostvarenim praktičnim radovima te priloge i materijale o radu škole odnosno pedagoga (Filozofski fakultet u Osijeku, Odsjek za pedagogiju). Po završetku pedagoške prakse studenti će biti sposobni „operacionalizirati glavne ciljeve razvojne pedagoške djelatnosti i rada pedagoga u neposrednim školskim uvjetima; primijeniti osnovne oblike i metode rada pedagoga u odgojno – obrazovnom radu; uspostavljati suradničke i partnerske odnose; ostvariti savjetodavni rad s učenicima, roditeljima i učiteljima/nastavnicima; usvojiti praktičnu metodologiju praćenja i unaprjeđivanja nastave; objasniti mogućnosti stručnoga usavršavanja i profesionalnog razvoja pedagoga i učitelja/nastavnika; kritički prosuđivati proces inoviranja odgoja i obrazovanja

analizom razvojnog plana konkretne pedagoške ustanove te koristiti pedagošku dokumentaciju te dokumentaciju pedagoga“ (Filozofski fakultet u Osijeku, 2017).

4. Skandinavski model obrazovanja (*Nordic school model*)

Specifični model obrazovanja u skandinavskim zemljama (Danska, Finska, Island, Norveška i Švedska) razvija se posljednjih 50 godina kao integralni dio političkog sustava. Na stvaranje obrazovnog modela utjecale su političke, ekonomske, ali i društvene promjene na tim prostorima nastale nakon Drugog svjetskog rata. Također, glavno obilježje tih zemalja jest da su homogene u svojim etničkim, jezičnim i kulturnim značajkama te da doseljavanja stranih državljana nisu utjecala na njihovo jedinstvo i homogenost. Nakon Drugog svjetskog rata politički vrh u skandinavskim zemljama donio je odluke vezane uz pridavanje važnosti obrazovanju u razvoju tih zemalja u svim aspektima. Sve u svemu, skandinavske zemlje uložile su više nego druge nacije u sektor obrazovanja što dokazuje visoka razina obrazovanja, cijenjene državne škole, načelo jednakosti koje postoji na svim razinama obrazovanja te stabilni školski standardi. S obzirom na razumijevanje preduvjeta za promjenu i gospodarski rast, skandinavski model obrazovanja, s naglaskom na jednakost, uključivanje i fleksibilno učenje, pomogao je skandinavskim zemljama da budu na samom vrhu ljestvice po uspješnosti i kvaliteti obrazovnih sustava (Aasen, Asbjørn Mediås, Oftedal Telhaug, 2006).

5. Prikaz studija pedagogije u Finskoj

5.1. Finski obrazovni sustav

Finski obrazovni sustav po brojnim je pokazateljima jedan od najkvalitetnijih obrazovnih sustava u svijetu. „Finski su građani jedni od najobrazovanijih u svijetu, obrazovanje je jednako dostupno svima, a Finska učinkovito raspolaže svojim resursima“ (Sahlberg, 2012:26). Specifičnost finskog obrazovnog sustava je i izbjegavanje natjecanja među učenicima. „Škole se potiče da imaju snažne sustave potpore podučavanju i učenju – hranjivi besplatni obroci za sve učenike, zdravstvena skrb, psihološko savjetovanje i usmjeravanje učenika uobičajena su praksa u svim školama“ (Sahlberg, 2012:76). Postoje mnogi čimbenici koji su doprinijeli kvaliteti finskog obrazovnog sustava kao što su devetogodišnja opća škola (*peruskoulu*), kurikulum usmjeren na učenje, skrb za učenike s posebnim odgojno – obrazovnim potrebama, zajednička odgovornost te doprinos nastavnika (Sahlberg, 2012). Izvrsnost i kvaliteta nastavnika u Finskoj temelji se na njihovom visokoškolskom obrazovanju, a specifično je po sljedećim obilježjima (Sahlberg, 2012:146):

1. „U nastavničko zvanje dolaze najbolji i najnadareniji pojedinci;
2. Fakulteti na kojima se obrazuju nastavnici predmetne nastave i ustanove za obrazovanje nastavnika blisko surađuju;
3. Nastavnički studiji usmjereni su na istraživanje“

5.2. Financiranje studija

U Finskoj se svi troškovi obrazovanja, na svim razinama, pokrivaju iz državnog proračuna. Što se tiče financiranja visokog školstva, studenti imaju pravo na besplatan studij dokle god su redovni studenti, a u slučaju da izgube pravo na studij, novi studij koji upišu im je besplatan (IRO, 2010)⁶.

---

⁶ Za više informacija pogledati: IRO (2010). Modeli financiranja visokog obrazovanja. Preuzeto 30. lipnja 2017. s http://www.iro.hr/userdocs/File/IRO_Modeli%20financiranja%20visokog%20obrazovanja%20u%20EU_2010.pdf

5.3. Studij pedagogije u Finskoj

U Finskoj se budućim studentima pruža prilika studiranja pedagogije na sljedećim sveučilištima: *Turun yliopisto*, *Tampereen yliopisto*, *Jyväskylän yliopisto*, *Oulun yliopisto*, *Lapin yliopisto* i *Itä – Suomen yliopisto*.

Za potrebe pisanja završnog rada, u obzir će se uzeti podaci s tri najveća sveučilišta od navedenih na kojima se može studirati pedagogija, a to su: *Turun yliopisto*, *Itä – Suomen yliopisto* i *Jyväskylän yliopisto*.

Sveučilište u Turku (*Turun yliopisto*), Fakultet obrazovnih znanosti (*Kasvatustieteiden tiedekunta*), Pedagogija (*Kasvatustiede*)

Studij pedagogije na Fakultetu obrazovnih znanosti podijeljen je na tri ciklusa i to: preddiplomski, diplomski i poslijediplomski. Preddiplomski studij traje tri godine i obuhvaća sljedeće module⁷: Jezik, komunikacija i metodika (modul se sastoji od kolegija: Opća znanja i vještine, Uvod u kvalitativna istraživanja, Švedski jezik: govorne vještine, Švedski jezik: pisane vještine, Engleski jezik: akademske i profesionalne vještine u obrazovanju 1, Engleski jezik: akademske i profesionalne vještine u obrazovanju 2, Finski jezik: pisana komunikacija, Verbalna komunikacija, Studenti na sveučilištu), Uvod u pedagogiju (modul obuhvaća kolegije: Uvod u pedagogiju, Edukacijska psihologija, Uvod u učenje, poučavanje i vrednovanje, Sociologija obrazovanja, Završni ispit, Znanstvena i književna pismenost u pedagogiji), modul Discipline u pedagogiji (modul se sastoji od sljedećih kolegija: Povijest pedagogije, Edukacijska filozofija, Edukacijska psihologija, Planiranje i razvoj u obrazovanju, Učinkovitost i evaluacija obrazovanja, Obrazovna politika, Seminar, Metode empirijskih istraživanja u pedagogiji), zatim modula Područja rada pedagoga (sastoji se od kolegija Orijentacijski seminar i kolegija Od obrazovanja do zaposlenja), izbornih internih kolegija i ostalih kolegija (*Turun yliopisto*).

Kompetencije koje studenti stječu završetkom preddiplomskog studija pedagogije na sveučilištu u Turku odnose se na poznavanje osnovnih koncepata i teorija odgoja i obrazovanja, metoda prikupljanja znanstvenih informacija, kritičko razmišljanje te samostalnu primjenu i kritičko promišljanje o metodama u obrazovanju. Nadalje, stječu se kompetencije planiranja, provedbe, upravljanja te evaluacije obrazovnih teorija kao i djelovanje u međunarodnim i komparativnim istraživanjima u obrazovanju. Također se razvija sposobnost

---

⁷ Za više informacija pogledati: *Turun yliopisto* (2017). *Kasvatustieteiden laitos*. Preuzeto 1. srpnja 2017. s <https://nettiopsu.utu.fi/opas/tutkintoOhjelma.htm?rid=30595&uiLang=fi&lang=fi&lvv=2016>

samostalnog istraživanja i proučavanja područja pedagogije, korištenje stečenog znanstvenog znanja, upoznavanje s načelima ljudskog razvoja i procesa učenja kao i vještine za daljnje učenje i obrazovanje. Završetkom diplomskog studija stječu se kompetencije povezane s prikupljanjem znanstvenih informacija, sposobnosti samostalnog i kritičkog korištenja metoda u obrazovanju, produbljeno znanje i razvijeni stavovi o obrazovnoj politici, mogućnostima razvijanja sustava odgoja i obrazovanja. Nadalje, stječu se teorijske i praktične vještine za obrazovanje pojedinaca, vještine planiranja i evaluacije. Razvija se sposobnost samostalnog izvođenja nastave kao i stjecanja i iskorištavanja istraživačkih informacija i upotreba istraživačke komunikacije te se ostvaraju mogućnosti za daljnje obrazovanje na poslijediplomskom studiju (Turun yliopisto, Kasvatustieteiden laitos).

Nakon završenog preddiplomskog studija, studenti se mogu odlučiti na daljnje školovanje na diplomskom studiju. Diplomski studij traje dvije godine i uključuje sljedeće module: Osobni plan studija, Studij pedagogije (sadrži kolegije Metodologija i istraživanja u obrazovanju, Povijesna i sociološka istraživanja u pedagogiji, Kvalitativna istraživanja, Komparativna i internacionalna pedagogija, Kritički seminar, Pedagoški rad i Završni ispit), Učenje na poslu (praktičan rad) ili teorijski studij pedagogije te izborne kolegije.

Što se tiče obavljanja praktičnog rada, studenti pedagogije u Turku praktičan rad obavljaju na diplomskom studiju. U sklopu obavljanja praktičnog rada, student može odabrati sljedeća područja: priprema i planiranje rada pedagoga, istraživačke zadatke, pripremne i razvojne aktivnosti (npr. razvoj ili evaluacija projekata različitih organizacija) ili savjetodavni rad. Praktičan rad se obavlja tijekom trajanja diplomskog studija (proteže se kroz sve semestre). Tijekom obavljanja praktičnog rada student je dužan voditi dnevnik rada. Dnevnik rada uključuje analize zadataka i organizaciju u području odgoja i obrazovanja te usko povezuje studij s obavljenim radom odnosno stečene kompetencije tijekom studija i tijekom prakse⁸.

Završenim preddiplomskim studijem pedagogije, student dobiva akademski naziv, prvostupnik/prvostupnica pedagogije, a završetkom diplomskog studija magistar/magistra obrazovnih znanosti iz područja predškolske pedagogije ili školskog okruženja i obrazovnih sustava. Ukoliko se odluči za daljnje školovanje, student može upisati poslijediplomski studij pedagogije (Turun yliopisto).

---

⁸ Za više informacija pogledati: Turun yliopisto (2017). Osaamistavoitteet. Preuzeto 1. srpnja 2017. s <https://nettiopsu.utu.fi/opas/opintoKokonaisuus.htm?rid=29729&lang=fi&uiLang=fi&lvv=2016>

Sveučilište Istočne Finske (*Itä – Suomen yliopisto*), Filozofski fakultet, Odsjek za pedagogiju i psihologiju (*Kasvatustieteiden ja psykologian osasto*)

Na Filozofskom fakultetu moguće je upisati sljedeće studije: Pedagogija i obrazovanje odraslih (*Kasvatustiede ja aikuiskasvatustiede*), Specijalna pedagogija (*Eryityspedagogiikka*) i Psihologija.

Specijalna pedagogija (*Eryityspedagogiikka*)

Specijalna pedagogija je studij koji obučava polaznike za daljnji rad u obrazovanju s djecom i mladim ljudima kojima je potrebna pomoć i potpora. Fokus studija je na učenju teškoća i inkluziji, razvoju pedagoške potpore i individualnom obrazovanju te razvoju inkluzivnog ekonomskog okruženja.

Pedagogija i obrazovanje odraslih (*Kasvatustiede ja aikuiskasvatustiede*)

Studij Pedagogija i obrazovanje odraslih koncipiran je tako da omogućava i potiče cjeloživotno učenje. Studenti mogu odabrati glavni predmet tijekom studija Pedagogiju ili Obrazovanje odraslih. Studij pedagogije usmjeren je na temelje pedagogije, obrazovanja, cjeloživotnog učenja, razvoja profesija i obrazovane zajednice kao i na znanstvena istraživanja. Studij je podijeljen na preddiplomski i diplomski. Preddiplomskim studijem stječu se kompetencije za daljnji diplomski studij ili osnovna znanja za rad nakon studija. Diplomskim studijem stječu se kompetencije stručnjaka u području pedagogije, izrade nastavnih planova i programa, pedagoške dokumentacije, osobnog razvoja, menadžmenta te istraživanja (*Itä – Suomen yliopisto, Kasvatustieteiden ja psykologian osasto*).

Preddiplomski studij Pedagogija i obrazovanje odraslih podijeljen je na module: Jezik u struci i komunikacija (modul uključuje kolegije: Osobni plan studiranja, Usmjeravanje na studij i aktivnosti u području obrazovanja, Komunikacijska tehnologija, Informacijska i komunikacijska tehnologija u radu pedagoga, Pisana komunikacija, Verbalna komunikacija, Švedski jezik, Stručni engleski jezik), Razvoj – opći kolegiji (odnosi se na kolegije: Obrazovanje, učenje i cjeloživotno učenje, Uvod u istraživanja u humanističkim znanostima, Osnove edukacijske psihologije, Formalno i društveno obrazovanje, Ruski jezik, Socijalna dimenzija u obrazovanju, Filozofija i povijest obrazovanja, Učenje u svakodnevnom životu), Pedagogija i dokumentacija u obrazovanju (sadrži kolegije: Pretraživanje znanstvenih istraživanja, Kvantitativna istraživanja, Kvalitativna istraživanja, Obrazovne znanosti, Završni rad, Teorije učenja i poučavanja, Vrednovanje razvoja, Obrazovna politika i obrazovni

sustavi, Učenje filozofije i globalne etike, Učenje na poslu i ljudski resursi, Izrada projekta) te tu spadaju i interni izborni kolegiji te kolegiji po vlastitom izboru (Itä – Suomen yliopisto).

Diplomski studij Pedagogija i obrazovanje odraslih sastoji se od modula⁹: Pedagogija i pedagoška dokumentacija (uključuje kolegije: Napredna metodologija istraživanja, Kvantitativna istraživanja 2, Kvalitativna istraživanja 2, Filozofska utemeljenja u društvu, Dnevnik rada, Seminar, Diplomski rad, Mrežna suradnja i projektne aktivnosti, Globalizacija i obrazovne politike, Istraživanje i pisanje članaka) i kolegija po vlastitom izboru (npr. Aktivno građanstvo i neformalno obrazovanje, Cjeloživotno učenje i obrazovanje).

Po završetku diplomskog studija, studenti su sposobni interpretirati podatke dobivene istraživanjima i samostalno provoditi istraživanja, poznaju ključne teorije i predmete učenja i poučavanja u kontekstu cjeloživotnog učenja. Također, sposobni su kritički promišljati, vrednovati i unaprjeđivati kompleksne procese u obrazovanju te su svjesni važnosti cjeloživotnog učenja. Nadalje, sposobni su raditi na razvoju obrazovanja na nacionalnoj i internacionalnoj razini kao i efikasno i primjereno upotrebljavati znanstvene spoznaje u rješavanju problema.

Sveučilište u Jyväskyläu (Jyväskylän yliopisto), Fakultet psihologije i obrazovnih znanosti (Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta)

Na fakultetu se nalaze sljedeći odsjeci: Odsjek za pedagogiju, Odsjek za obrazovanje učitelja te Odsjek za psihologiju.

Odsjek za pedagogiju (*Kasvatustieteiden laitos*)

U sklopu odsjeka, moguće je studirati Specijalnu pedagogiju (*Eryityispedagogiikka*), Pedagogiju i obrazovanje odraslih (*Kasvatustiede ja aikuiskasvatustiede*), Obrazovni menadžment (*Koulutusjohtaminen*) i Predškolski odgoj (*Varhaiskasvatus*).

Pedagogija i obrazovanje odraslih (*Kasvatustiede ja aikuiskasvatustiede*)

Program na studiju podijeljen je na opće kolegije, osnovne kolegije, istraživačke metode te napredne kolegije.

Na preddiplomskom studiju pod opće kolegije spadaju: Učenje i motivacija, Promjene u obrazovanju i društvu, Kompetencije i stručnost, Znanstveno znanje i razmišljanje, Interakcija

---

⁹ Za više informacija pogledati: Itä – Suomen yliopisto (2017). Opinto – opas. Preuzeto 1. srpnja 2017. s <http://www.uef.fi/documents/10184/1046728/kapsy1617.pdf/c484677c-e6bf-459f-b4d4-026ba7b008c5>

i suradnja. Osnovne kolegije čine: Filozofija odgoja i obrazovanja, Društvene promjene u odgoju i obrazovanju, Učenje i kako učiti, Identitet u različitim životnim okolnostima, Uvod u pedagogiju, Informacijske i komunikacijske tehnologije, Uvod u statistiku. Kolegiji vezani uz istraživačke metode u pedagogiji su: Kvalitativna istraživanja i Kvantitativna istraživanja, a ostali kolegiji na preddiplomskom studiju su Komunikacijske kompetencije u obrazovanju, Švedski jezik te Komunikacijske vještine

Nakon završenog preddiplomskog studija studenti imaju razvijene sljedeće kompetencije: poznavanje osnovnih koncepata i ključnih teorija u pedagogiji i obrazovanju odraslih, stručni su u poznavanju ključnih teza i teorija iz filozofsko – povijesnog područja, edukacijske psihologije, sociologije u obrazovanju te u razvoju obrazovanja. Studenti razumiju ključne socijalne probleme koji se javljaju u području obrazovanja, poznaju osnove znanstvenog promišljanja, argumentiranja te istraživanja te su sposobni koristiti i kritički promišljati o stečenim znanjima u području obrazovanja. Također, mogu planirati, implementirati i izvještavati o znanstvenim tezama te su sposobni raditi u obrazovnom okruženju i raditi u timu.

Na diplomskom studiju pedagogije postoje sljedeći kolegiji: Sudjelovanje u obrazovanju odraslih, Učenje, rad i kreativnost, Digitalne kompetencije, Obitelj u modernom društvu, Socijalna dimenzija u odgoju i obrazovanju, Etika i profesionalna etika pedagoga, Kulturalna raznolikost u obrazovanju, Učenje i kompetencije 21. stoljeća, Identitet u radnom okruženju, Obrazovni menadžment, Savjetodavni rad, Praktičan rad, Kvalitativna istraživanja, Kvantitativna istraživanja, Istraživački seminar te Diplomski rad.

Po završetku diplomskog studija, studenti imaju stečene kompetencije: poznavanje podataka recentnih istraživanja u pedagogiji i obrazovanju odraslih, posebice u svojim glavnim predmetima (pedagogija ili obrazovanje odraslih). Nadalje, sposobni su koristiti većinu metoda iz kvalitativnih i kvantitativnih istraživanja u samostalnom istraživačkom radu, prepoznati probleme istraživačke etike i samostalno ih rješavati, razgovarati o drugim pedagoškim fenomenima na stranom jeziku te su sposobni primijeniti stečena znanja u svakodnevnom radu.

Vežano uz praktičan rad na studiju, studenti se s radom u praksi susreću na diplomskom studiju. Prije početka rada u određenoj odgojno – obrazovnoj ustanovi, studenti imaju uvodno

izlaganje o samom radu odnosno pripreme za rad. Nadalje, praktičan rad traje 2 mjeseca i pritom se vodi dnevnik rada¹⁰.

---

¹⁰ Za više informacija pogledati: Jyväskylän yliopisto (2017). Harjoittelu. Preuzeto 4. srpnja 2017. s https://www.jyu.fi/edupsy/fi/laitokset/kas/opiskelu/syventavat_opinnot/harjoittelu/

6. Prikaz studija pedagogije u Švedskoj

6.1. Švedsko visoko obrazovanje

Studij u Švedskoj odvija se na tri razine: preddiplomski, diplomski i poslijediplomski. Švedska koristi europski sustav transfera i akumuliranja bodova (ECTS), prema kojemu je jedna akademska godina studija jednaka 60 ECTS bodova. Preddiplomski studij traje tri godine odnosno nosi 180 ECTS bodova. Diplomski studij traje jednu ili dvije godine i nosi 60 ili 120 ECTS bodova. Obje mogućnosti slijede sličnu strukturu: sveobuhvatni studij nakon kojeg slijedi istraživački diplomski rad. Studij se sastoji od obaveznih osnovnih kolegija, kao i izbornih kolegija iz srodnih područja što omogućuje razvijanje znanja u odabranom području i specijaliziranost prema specifičnim interesima. Diplomski studij na švedskim sveučilištima sastoji se od više kolegija u određenom području studija koji vode do određenog stupnja. Kolegiji (predmeti, predavanja, moduli) su sastavni dijelovi svakog programa. Svaki semestar, studenti prema odabranom programu slušaju jedan opsežniji predmet (predavanje) ili nekoliko manjih kolegija, predavanja (Study in Sweden, 2017).

6.2. Financiranje studija

Švedski studenti (i strani studenti koji studiraju u Švedskoj) imaju pokriveno troškove školovanja jer se u Švedskoj školarine ne naplaćuju, bez obzira na ostvareni uspjeh na studiju. Studenti snose jedino troškove učlanjenja u različite studentske organizacije što iznosi otprilike 27 eura godišnje (IRO, 2010).

6.3. Studij pedagogije u Švedskoj

Razine studija pedagogije orijentirane su na obuku stručnjaka (pedagoga) kako bi mogli prenijeti znanja, metode, vrijednosti i norme djeci i mladim ljudima. Pedagogija uključuje koncept podučavanja, obrazovanje, pripremu budućih nastavnika / pedagoga o tome kako podučavati i kako pomoći učenicima razviti intelektualne, moralne ili tjelesne sposobnosti. Pedagogija integrira znanja o psihologiji djece, komunikacijskim znanostima, a razina studija se obično kombinira s drugim preddiplomskim ili diplomskim studijem koje student želi podučavati. Proučavanje pedagogije usko je povezano s obrazovanjem jer se usredotočuje na bit i značajke obrazovnih fenomena, svrhu i zadatke obrazovanja, vrijednost i ograničenja, sadržaj, načela, metode i oblike obrazovnih procesa. Studenti pedagogije na studiju razvijaju

kreativnost, osnovne organizacijske vještine i usmene i pisane komunikacijske vještine koje su potrebne za učinkovit stil i metodu poučavanja ovisno o dobi učenika i sposobnosti razumijevanja sadržaja rada. Nakon studija najčešće se pedagozi zapošljavaju kao predavači, mentori, školski administratori, školski savjetnici, savjetnici / stručnjaci za obrazovanje u raznim organizacijama, savjetnici za mladež ili djecu (Masters Portal, 2017).

Studij pedagogije u Švedskoj može se upisati na sastavnicama sljedećih sveučilišta: *Stockholms universitet, Uppsala universitet, Göteborgs universitet, Mittuniversitetet, Karlstads universitet, Örebro universitet, Linnéuniversitetet, Umeå universitet i Linköpings universitet*. Za potrebe završnog rada, prikupljaju se podaci s tri najveća sveučilišta koja u svom sastavu imaju pedagogiju kao studij, a to su: *Stockholms universitet, Uppsala universitet i Göteborgs universitet*.

Sveučilište u Stockholmu (*Stockholms universitet*), Fakultet društvenih znanosti (*Samhällsvetenskapliga fakulteten*), Odsjek za pedagogiju i didaktiku (*Institutionen för pedagogik och didaktik*)

Studenti mogu odabrati predmet studiranja na preddiplomskom studiju i to Pedagogiju ili Didaktiku. Na diplomskom studiju na izbor imaju: Didaktiku, Pedagogiju, Međunarodnu i komparativnu pedagogiju. Nakon diplomskog studija moguće je upisati poslijediplomski studij (Stockholms universitet).

Program na studiju podijeljen je na 4 dijela (Stockholms universitet, 2017):

1. Društvene znanosti pridonose učenju o društvu, radnom okruženju i obrazovanju te njihovoj organiziranosti i funkcioniranju.
2. Bihevioralne znanosti daju temeljna znanja o psihologiji, pedagogiji i sociologiji, koja su nužna kako bi se shvatilo ljudsko ponašanje.
3. Temeljna znanja usmjerena su na profesionalni razvoj i usmjeravanje. U ovom dijelu stječu se znanja iz područja komunikacije i interakcije. Također, uči se o tome kako razumijeti ljudski izbor profesije te kako pomoći ljudima s pitanjima i problemima koje imaju tijekom izbora škole, hobija ili profesije.
4. Praktični dio odvija se uglavnom u obrazovanju, a odnosi se na to da svaki student vodi svoj dnevnik rada te, grupno ili individualno, realizira nastavni sat. Praktični dio odvija se tri puta svakih pet tjedana.

Didaktika

Na Fakultetu društvenih znanosti u Stockholmu Didaktika je zaseban studij kojeg studenti mogu upisati. Didaktika je predmet društvenih znanosti kojom se dobiva širina i dubina znanja o poučavanju i učenju, formiranju znanja i tradiciji znanja, kao i ulozi obrazovnog sustava u zajednici. Studij didaktike pruža praktične i teorijske temelje za analizu, razvoj i procjenu poučavanja, znanja i učenja u različitim kontekstima. Primjeri didaktičkih pitanja su što, kako i zašto se određeni sadržaj znanja podučava ili poučava u određenom kontekstu (Stockholms universitet). Kolegiji na Didaktici su: Istraživačke metode, Samostalni rad, Perspektive u učenju, Digitalni alati za analizu pedagoških i didaktičkih fenomena; Dokumentacija, zadaci i vrednovanje znanja, Kritičke studije didaktičkih fenomena, Razvoj poučavanja za rad u školi te Mentorstvo u predškolskim ustanovama i školi.

Pedagogija

Na preddiplomskom studiju Pedagogije studenti upisuju sljedeće kolegije: na 1. godini: Uvod u sociološku perspektivu izbora studija, Cjeloživotno učenje i usavršavanje, Obrazovanje i obrazovni sustav, Profesionalnu orijentaciju u teoriji i praksi 1, Znanstvene teorije i metode 1, Obrazovanje, profesionalna orijentacija i rad 1 te Radni vijek. Na 2. godini imaju kolegije: Profesionalna orijentacija u teoriji i praksi 2, Interakcija između pojedinca i zajednice, Politika i zajednica, Znanstvene teorije i metode 2, Obrazovne perspektive u profesionalnoj orijentaciji te izborne kolegije: Pogled na invalidnost i izbor karijere ili Savjetovanje u multikulturalnom društvu. Na 3. godini kolegiji koje upisuju su sljedeći: Obrazovanje, profesionalna orijentacija i rad 2, Profesionalna orijentacija u teoriji i praksi 3, Politika tržišta rada i ekonomija, Profesionalni razvoj i usmjeravanje – teorijsko gledište i tradicionalno obrazovanje, Znanstvene teorije i metode 3 te Završni rad.

Završetkom preddiplomskog studija pedagogije, studentima se otvara mogućnost upisa nekog od ponuđenih diplomskih studija: Pedagogija, Profesionalna orijentacija i savjetovanje, Zdravstveni odgoj ili diplomski studij Obrazovnog menadžmenta.

Međunarodna i komparativna pedagogija

Studij Međunarodne i komparativne pedagogije pruža snažnu teorijsku i empirijsku osnovu za proučavanje obrazovanja u globalnom kontekstu koji se brzo mijenja. Također utječe na razumijevanje kako socijalni, politički i ekonomski aspekti utječu na obrazovne sustave u različitim zemljama (Stockholms universitet, 2017).

Sveučilište u Uppsali (*Uppsala universitet*), Odsjek za pedagogiju, didaktiku i obrazovne znanosti (*Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier*)

Studenti prilikom upisivanja fakulteta sami odabiru kolegije koje žele slušati i ne moraju se odmah na početku studija orijentirati na jedno područje. Nadalje, biraju kolegije koje žele slušati na osnovnoj razini te one koje žele slušati dulje odnosno o kojima žele detaljnije informacije. Na preddiplomskoj razini moguće je upisati sljedeće studije: Didaktiku, Pedagogiju, Obrazovni menadžment, Specijalnu pedagogiju, Sociologiju i povijest u obrazovanju te Znanost o djeci i mladima. Prilikom odabira pedagogije kao predmeta studija (na preddiplomskom studiju), moguće se opredijeliti za Opću pedagogiju ili Obrazovanje odraslih i radni vijek. Kao diplomski studij, moguće je upisati Obrazovni menadžment, Pedagogiju, Sociologiju u obrazovanju ili stručni nastavni program¹¹. Na poslijediplomskom studiju upisati se mogu Pedagogija, Didaktika i Sociologija obrazovanja.

Pedagogija

Kolegiji koje je moguće upisati na preddiplomskoj razini, ali i na diplomskoj kao naprednu razinu su: Djetinjstvo – socijalizacijski procesi, Učenje, identitet i komunikacija, Pedagogija (osnovna razina), Pedagogija (napredna razina), Pedagogija s fokusom na odrasle i profesionalni život, Filozofija obrazovanja i povijest ideja, Obrazovna politika, menadžment i evaluacija (Uppsala universitet, 2017).

Sveučilište u Göteborgu (*Göteborgs universitet*), Fakultet obrazovnih znanosti (*Utbildningsvetenskapliga fakulteten*)

Na Fakultetu obrazovnih znanosti u Göteborgu djeluju sljedeći odsjeci: Odsjek za pedagogiju i specijalnu pedagogiju, Odsjek za pedagogiju, komunikaciju i poučavanje, Odsjek za didaktiku i učiteljske profesije (Göteborgs universitet, 2017). U ovom radu podaci su uzeti s Odsjeka za pedagogiju i specijalnu pedagogiju te Odsjeka za pedagogiju, komunikaciju i poučavanje.

Odsjek za pedagogiju i specijalnu pedagogiju (Institutionen för pedagogik och specialpedagogik)¹²

---

¹¹ Za više informacija pogledati: Uppsala universitet (2017). Kurserochprogram. Preuzeto 5. srpnja 2017. s <http://www.edu.uu.se/utbildning/kurserochprogram/>

¹² Za više informacija pogledati: Göteborgs universitet (2017). Institutionen för pedagogik och specialpedagogik. Preuzeto 5. srpnja 2017. s <http://ips.gu.se/>

Fakultet studentima nudi mogućnosti upisa preddiplomskog, diplomskog te poslijediplomskog studija pedagogije. Glavna područja studija su: Pedagogija kao znanost, Radna pedagogija, Obrazovni menadžment, Komunikacija, Razvoj školstva te Interakcija s okruženjem.

Na preddiplomskom studiju studenti imaju sljedeće kolegije: Akcijska istraživanja, Analiza i kvaliteta rada u školama, Radna pedagogija, Projekt iz pedagogije i didaktike, Spolna raznolikost u obrazovanju i poučavanju, Uvod u školski menadžment, Problemi upravljanja u predškolskoj ustanovi, školi i obrazovanju odraslih, Nasilje, Neuropsihičke nemogućnosti iz perspektive inkluzivne pedagogije, Školske obaveze, Školski sustav iz perspektive komparativne pedagogije, Socijalne i emocionalne teškoće – uzroci i posljedice, Specijalna pedagogija i nemogućnosti u autističnom spektru, Specijalna pedagogija kao predmet i područje znanosti, Učenje i poučavanje, Ideologija u obrazovanju, Znanstvene metode u obrazovanju i didaktika te Znanstvene teorije i metode (Göteborgs universitet).

Na diplomskom studiju studenti upisuju kolegije: Akcijska istraživanja i razvoj škole, Akcijska istraživanja kao istraživačko područje, Radna pedagogija, Znanja i kompetencije, Supervizija, učenje i upravljanje u školi, Vrednovanje u obrazovanju, Pedagogijsko upravljanje za didaktički razvoj, Školski zakoni i javna dokumentacija, Specijalna pedagogija u globalnom kontekstu, Strategije osobnog razvoja, Didaktika, Obrazovni menadžment, Istraživačka metoda u obrazovanju: anketa, Istraživačka metoda u obrazovanju: intervju, Istraživačka metoda u obrazovanju: opservacija te Znanstvene teorije i metode u pedagogiji i didaktici. Kao diplomski studij moguće je upisati: Međunarodni diplomski studij istraživanja u obrazovanju, Obrazovni menadžment ili Pedagogiju s fokusom na akcijska istraživanja (Göteborgs universitet).

Odsjek za pedagogiju, komunikaciju i poučavanje (*Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande*)¹³

Na preddiplomskom studiju nude se kolegiji: Udaljeno obrazovanje i učenje, Informacijska tehnologija kao alat za učenje i poučavanje, Edukacijska psihologija, Izrada igara u obrazovanju, a na diplomskom studiju: Informacijska tehnologija, Društveni i digitalni mediji te Igre i simulacije kao okruženja za učenje (Göteborgs universitet).

---

¹³ Za više informacija pogledati: Göteborgs universitet (2017). Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande. Preuzeto 5. srpnja 2017. s <http://ipkl.gu.se/>

7. Prikaz studija pedagogije u Danskoj

7.1. Dansko visoko obrazovanje

Tijekom posljednjih desetljeća danski sustav visokog obrazovanja prošao je niz reformi. Na institucionalnoj razini, reforme su bile usmjerene na reduciranje programa visokog obrazovanja dok su na razini programa reforme bile usmjerene na provedbu transparentnog i koherentnog sustava kvalifikacija na različitim razinama (ECA). U Danskoj postoji dvojni sustav programa visokog obrazovanja, a to su istraživački i profesionalno orijentirani programi. Svrha programa temeljenih na istraživanju je obrazovanje studenata na međunarodnoj razini unutar pojedine znanstvene discipline, dok je svrha profesionalno orijentiranih programa osigurati obrazovanje usko vezano uz praksu i na međunarodnoj razini kako bi se zadovoljile potrebe za kvalificiranim stručnjacima u privatnom i javnom sektoru (ECA).

7.2. Financiranje studija

U Danskoj je sveučilišni studij besplatan za sve studente, uključujući studente koji dolaze studirati u Dansku iz zemalja članica Europske unije ili Švicarske. Troškovi studija pokrivaju se iz danskog državnog proračuna (Study in Denmark).

7.3. Kriteriji za upis

Da bi se kandidat mogao upisati na studij pedagogije, potrebno je da ima položen završni ispit ili ispit međunarodne srednje škole. Nadalje, potrebno je imati položeno danski jezik, engleski jezik, povijest te još jedan strani jezik. Najmanji prosjek ocjena srednje škole treba iznositi 6.0 (Undervisningsministeriet).

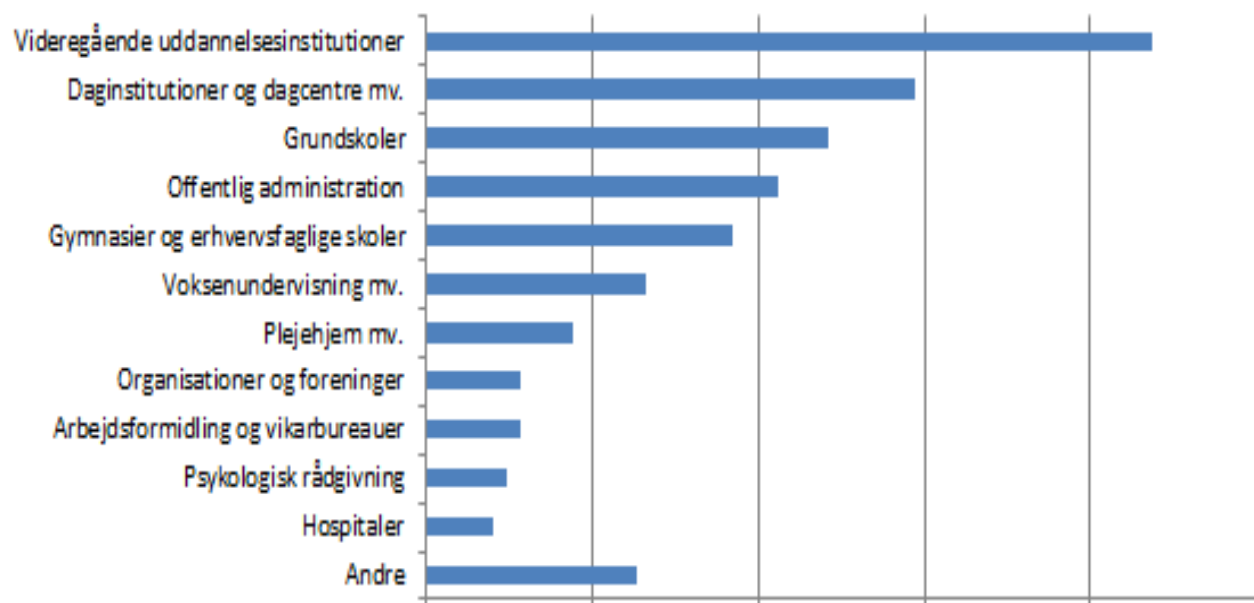
7.4. Studij pedagogije u Danskoj

Preddiplomski studij pedagogije traje tri godine (180 ECTS-a) i u Danskoj preddiplomski studij pedagogije moguće je upisati na Sveučilištu u Kopenhagenu, a na Sveučilištu Roskilde moguće je upisati kao dvopredmetni studij u kombinaciji s informatikom, psihologijom, sociologijom, danskim jezikom, filozofskim i znanstvenim teorijama. Sveučilište južne

Danske nudi studij Interkulturalna pedagogija i danski kao drugi strani jezik (*Interkulturel pædagogik og dansk som andetsprog*)¹⁴.

Diplomski studij traje dvije godine (120 ECTS-a) i moguće ga je upisati nakon završenog odgovarajućeg studija odnosno završenim preddiplomskim studijem antropologije, filozofije, psihologije, pedagogije ili sociologije; završenim preddiplomskim studijem učiteljskog fakulteta, edukacijskog ili rehabilitacijskog fakulteta¹⁵. Diplomski studij pedagogije postoji na sljedećim sveučilištima: *Kopenhagen, Odense, Roskilde i Aarhus* (Undervisningsministeriet).

Prema danskom Ministarstvu obrazovanja (*Undervisningsministeriet*) nakon završenog studija (diplomskog) pedagogije, mogućnosti zaposlenja su široke. Osobe koje su završile studij mogu upisati poslijediplomski studij, raditi u javnom ili privatnom sektoru. Također mogu raditi kao istraživači, u obrazovnom sektoru, bolnicama, staračkim domovima, predškolskim ustanovama, rekreacijskim centrima, skloništima, knjižnicama, obiteljskim institucijama ili dječjim domovima. Isto tako mogu raditi kao savjetnici u kompanijama na poslovima savjetovanja o organizaciji i strategijama rada, organizacijskom planiranju, menadžmentu i u ljudskim resursima.

¹⁴ Za više informacija pogledati: Undervisningsministeriet (2017). UddannelsesGuiden. Preuzeto 6. srpnja s <https://www.ug.dk/uddannelser/universitetsuddannelser/bacheloruddannelser/humanistiskebacheloruddannelser/oevrighumaniora/paedagogik>

¹⁵ Za više informacija pogledati: Undervisningsministeriet (2017). UddannelsesGuiden. Preuzeto 6. srpnja s <https://www.ug.dk/uddannelser/universitetsuddannelser/kandidatuddannelser/humanistiskekandidatuddannelser/oevrighumaniora/paedagogik#mulige-job>

Slika 1. Sektori u kojima su zaposleni pedagozi u Danskoj¹⁶

Sveučilište u Kopenhagenu (*Københavns Univesitet*), Filozofski fakultet (*Det Humanistiske Fakultet*), Pedagogija (*Pædagogik*)

Kako bi kandidat upisao studij pedagogije na Filozofskom fakultetu u Kopenhagenu mora ispunjavati sljedeće uvjete: treba imati položen prijemni ispit, danski jezik, engleski jezik, strani jezik, povijest te se u obzir uzima i prosjek ocjena iz srednje škole¹⁷.

Program studija pedagogije odvija se u grupama od 25 do 50 studenata. Profesori kombiniraju nastavne metode polazeći od predavanja, studentskih radova, rasprava i grupnih radova (*Københavns Univesitet*). Na prvoj godini drži se najmanje 12 sati predavanja tjedno, a nadalje tijekom studiranja broj sati predavanja ovisi o području za kojeg se student opredijeli.

Program preddiplomskog studija podijeljen je na devet modula i to: Povijest pedagogije, Znanstvene teorije i metodologija istraživanja u pedagogiji, Sociologija obrazovanja, Suvremena pedagogija, Komparativna pedagogija i globalizacija, Psihologijske teme u pedagogiji, Istraživačka praksa u obrazovanju, Didaktika, teorija kurikuluma i kurikulum sociologije, Završni rad te Izborne predmete.

Program diplomskog studija pedagogije podijeljen je na četiri modula i to su: Pedagogija kao područje istraživanja, Analiza obrazovnih problema, Metodološki pristupi pedagoškim istraživanjima, Upotreba pedagoških znanja. Na drugoj godini studenti na odabir imaju Modulski stupanj u pedagoškom znanju, izborni predmet ili projekt, te posebne kolegije.

Sveučilište u Roskildeu (*Roskilde Universitet*), Pedagogija i obrazovne znanosti (*Pædagogik og Uddannelsesstudier*)

Pedagogija na Sveučilištu u Roskildeu može se studirati u kombinaciji s još jednim predmetom: informatikom, psihologijom, sociologijom, danskim jezikom, filozofskim i znanstvenim teorijama (*Roskilde Universitet*, 2017).

---

¹⁶ Objašnjenje grafa (odozgo prema dolje): visokoškolske institucije (*videregående uddannelsesinstitutioner*), dnevni i poludnevni boravci (*daginstitutioner og dagcentre*), osnovne škole (*grundskoler*), javna uprava (*offentlig administration*), više škole i strukovne škole (*gymnasier og erhvervsfagligeskoler*), obrazovanje odraslih (*voksenundervisning*), starački domovi (*plejehjem*), organizacije i udruge (*organisationer og foreninger*), agencije za zapošljavanje i privremeno zapošljavanje (*arbejdsformidling og vikarbureauer*), psihološko savjetovanje (*psykologisk rådgivning*), bolnice (*hospitaller*), ostalo (*andre*) (*Undervisningsministeriet*, 2017)

¹⁷ Za više informacija pogledati: *Københavns Univesitet* (2017). *Det Humanistiske Fakultet*. Preuzeto 10. srpnja 2017. s <http://hum.ku.dk/>

Program preddiplomskog studija pedagogije podijeljen je na: opće kolegije i projekte (kolegiji: Projekti s fokusom na metodu, Društvo i povijest, Subjektivnost i poučavanje, Tekst i simbol, Znanost i filozofija, Izborni predmeti), izborne kolegije (interni), izborne kolegije te završni rad (Roskilde Universitet).

Program diplomskog studija sastoji se od kolegija: Školsko okruženje, sudjelovanje i sudionici u širenju pedagoških ideja, Pedagogija, Institucije i zajednica, Pedagoški pokreti i akcije, Razvoj projekata i formacije grupa, Praktičan rad, Učenje, rad i društvene promjene, Pedagogija – učenje radom i promjene, Strategije analize i metode u pedagojskim istraživanjima i Metodologija u obrazovanju (Roskilde Universitet).

Što se tiče praktičnog rada, studenti ga obavljaju na diplomskom studiju pedagogije. Cilj praktičnog rada je omogućiti studentu diplomskog studija da može sustavno opažati i primjenjivati teorijske postavke u praksi. Praktičan rad studentima pruža mogućnost profesionalnog usavršavanja, razmjene i prikupljanja informacija i znanja tijekom obavljanja prakse. Nadalje, studentima daje okvirnu sliku o potrebnim vještinama i kvalifikacijama stečenim tijekom studija, a koje su potrebne u daljnjem radu. Vještine koje se razvijaju radom su prepoznavanje, analiza i rasprava o konkretnom problemu koji se javlja korištenjem relevantnih teorija i metoda u obrazovanju. Također, studenti razvijaju vještine upotrebe relevantnih izvora literature za rješavanje specifičnih problema (Roskilde Universitet).

Sveučilište južne Danske (*Syddansk Universitet*)

Na Sveučilištu južne Danske, studij pedagogije podijeljen je na preddiplomski i diplomski studij. Na preddiplomskom studiju studenti mogu upisati Interkulturalnu pedagogiju i danski jezik kao drugi jezik, a na diplomskom studiju Pedagogiju (Syddansk Universitet).

Preddiplomski studij koncipiran je tako da sadržava kolegije koji obuhvaćaju interkulturalnu pedagogiju, a to su: Teorije obrazovanja, Kulturalna analiza, Razumijevanje socijalizacije i institucionalizacije, Izražavanje, Kulturalna prodiranja u svakodnevnom životu. Kolegiji koji obuhvaćaju danski kao drugi jezik su: Teorije jezika, Razumijevanje socijalizacije i institucionalizacije, Metode analize u primjeni jezika, Suradnja s roditeljima i stimulacija učenja danskog jezika kao drugog jezika kod djece, Danski kao jezik u kontekstu institucija te kolegij Učenje jezika (Syddansk Universitet).

6. sem	6 t/u 15 ECTS		Vejledning 15 ECTS		6	UV om ugen
	Dansk som andet sprog i institutionelle sammenhænge		Bachelorprojekt		30	ECTS-point
5. sem	4 t/u 10 ECTS		4 t/u 10 ECTS		4 t/u 10 ECTS	
	Sprogtilegnelse 3		Forældresamarbejde om sprogstimulering af børn med dansk som andetsprog		Kulturmøder i praksis	
4. sem	4 t/u 10 ECTS		3 t/u 10 ECTS		5 t/u 10 ECTS	
	Sprogtilegnelse 2		Videnskabsteori		Udtryksformer 2	
3. sem	4 t/u 10 ECTS		3 t/u 10 ECTS		3 t/u 5 ECTS	
	Sprogtilegnelse 1		Valgfag		Projektledelse Udtryksformer 1	
2. sem	3 t/u 5 ECTS		3 t/u 10 ECTS		3 t/u 5 ECTS	
	Teoretisk sprogvidenskab 2		Analysemetoder i anvendt sprogvidenskab		Pædagogisk teori 2 Kulturanalyse 2	
1. sem	3 t/u 5 ECTS		3 t/u 10 ECTS		3 t/u 5 ECTS	
	Teoretisk sprogvidenskab 1		Socialiserings- og institutionsforståelse		Pædagogisk teori 1 Kulturanalyse 1	

Slika 2. Prikaz kolegija na preddiplomskom studiju¹⁸

Nadalje, na preddiplomskom studiju studente se prvo uvodi u metode i alate potrebne za jezičnu analizu te ih se u prva dva semestra uči korištenju teorije na praktičnim primjerima. Nakon toga studij postaje više usmjeren na praktičan rad i stvarne slučajeve. U prosjeku, studenti obavljaju 10 do 15 sati praktičnog rada na tjedan što uključuje i samu pripremu za rad. Iskustva dobivena praktičnim radom mogu biti temelji znanja za zadatke i ispite na studiju, ali i pridonose razvoju kompetencija potrebnih za rad na različitim poslovima i u različitim situacijama nakon studija (Syddansk Universitet).

Nakon završenog preddiplomskog studija, studenti se upisivanjem diplomskog studija mogu opredijeliti i za Pedagogiju, Kulturu i komunikaciju te Digitalnu komunikaciju. Diplomski studij kombinacija je studentskih radova, timskog rada, mješovitog grupnog rada na manjim zadacima te devet sati predavanja tjedno. Na drugoj godini, studenti mogu odabrati između izbornih predmeta ili praktičnog rada u određenoj instituciji. Diplomski studij je dvogodišnji i proteže se tijekom četiri semestra. Svaki semestar je modularan odnosno moguće je odabrati kolegije drugih sveučilišnih programa kao izborne kolegije. Obavezni kolegiji su: Teorija znanja i profesionalna teorija, Teorija učenja u obrazovnom kontekstu, Teorije i metode istraživanja i razvoja, Odgoj i obrazovanje iz suvremene perspektive, Komunikacijske teorije i

¹⁸ Za više informacija pogledati: Syddansk Universitet (2017). Forlobsmodeller. Preuzeto 6. srpnja 2017. s http://www.sdu.dk/-/media/images/information_til/studerende ved_sdu/din_uddannelse/paedagogik/forlobsmodeller/forlobsmodel_ba15.jpg?la=da

interkulturalna pedagogija, Diplomski rad, a izborni (interni) kolegiji: Organizacijska teorija i menadžment te Didaktika i profesionalnost (Syddansk Universitet).

Završenim diplomskim studijem pedagogije stječu se sljedeće kompetencije (Syddansk Universitet, 2017):

1. Profesionalne kompetencije

- Ukazati na teorijska znanja temeljena na recentnim istraživanjima u pedagogiji
- Kritički povezivati teoriju s praktičnim radom
- Samostalno povezivati područja teorije i metode
- Povezivati analize i refleksije pristupa u pedagoškoj teoriji i praksi

2. Intelektualne kompetencije

- Samostalno formulirati i analizirati pedagoški problem, sistematično i kritički upotrebom znanstvene metodologije
- Raspravljati o obrazovnim problemima sa stručnjacima, praktičarima i ostalim ljudima iz tog područja
- Reflektirati se na učenje i razvoj strategija kao dijela vlastitog profesionalnog znanja
- Samostalno razvijati kompetencije i stručno se usavršavati

3. Praktične kompetencije

- Razumjeti i rješavati složene probleme s ciljem razvoja vlastite pedagoške prakse
- Koristiti teorije učenja i interkulturni dijalog kao refleksiju vlastite prakse.

8. Komparativna analiza studija pedagogije u Hrvatskoj i u skandinavskim zemljama

Prikazom studijskih programa pedagogije u Hrvatskoj i skandinavskim zemljama (Finska, Švedska i Danska), dao se uvid u način provođenja programa i vrste programa koje postoje na različitim studijima. S obzirom da se za usporedbu uzeo skandinavski (nordijski) model obrazovanja odnosno studija, potrebno je uzeti u obzir da se radi o državama koje su visoko na ljestvicama kvalitete obrazovnih sustava (prema podacima Eurostata, podacima PISA i TALIS istraživanja) kao i njihove učinkovitosti dok isto nije slučaj za Hrvatsku. Nadalje, osim što su ulaganja u obrazovni sustav i stručnjake iz odgojno – obrazovnog područja drugačija, treba također imati na umu da se radi o državama čiji su životni standardi stanovništva drugačiji odnosno viši nego li je to u Hrvatskoj. Na temelju prikaza u prethodnim poglavljima, prikupljenim informacijama te prema određenim kriterijima analizirat će se studiji pedagogije s hrvatskih sveučilišta te studiji pedagogije sa sveučilišta u Finskoj, Švedskoj i Danskoj. Kriteriji koji će se uzeti u obzir za analizu biti će trajanje i organizacija studija, stečeni akademski naziv nakon završenog adekvatnog stupnja obrazovanja, financiranje visokog školstva, kriteriji za upis studija, kolegiji na određenom stupnju obrazovanja, praktičan rad na studiju te stečene kompetencije.

Prije svega, uzevši za usporedbu studija kriterij trajanja i organizacije, nema razlike u trajanju i organizaciji studija u Hrvatskoj i studija u skandinavskim zemljama odnosno u Finskoj, Švedskoj i Danskoj. Razlog tome stoji u činjenici da je Hrvatska kao i Finska, Švedska i Danska, potpisala Bolonjsku deklaraciju 1999. godine i time je započeo Bolonjski proces u Hrvatskoj (AZVO). Nastojeći da uskladi svoje visoko obrazovanje s onime drugih država Europe, u Hrvatskoj kao i u skandinavskim državama studij je podijeljen na sljedeće razine: preddiplomski, diplomski te poslijediplomski studij. Preddiplomski studij traje tri godine i njegovim završetkom stječe se 180 ECTS- a. Završetkom sveučilišnog preddiplomskog studija pedagogije stječe se akademski naziv prvostupnik/prvostupnica pedagogije. Diplomski studij i u Hrvatskoj i u skandinavskim zemljama traje dvije godine i po završetku dobiva se 120 ECTS- a te se stječe akademski naziv magistar/magistra pedagogije. Nakon diplomskog studija, studenti imaju mogućnosti upisa poslijediplomskog studija čijim završetkom stječu naziv doktor/doktorica znanosti iz područja društvenih znanosti, polje pedagogije.

Što se tiče financiranja studija, uočene su razlike koje postoje u financiranju ili subfinanciranju u Hrvatskoj, Finskoj, Švedskoj i Danskoj. U Hrvatskoj djelomično se

studentima financira školovanje odnosno ukoliko se radi o redovnim studentima koji uspješno završavaju svoj studij i polažu ispite, oni imaju besplatan studij dok studenti koji su upisani iznad određene kvote (izvanredni studenti) plaćaju punu školarinu studija. Također, ukoliko student izgubi pravo studija, prilikom upisa novog studija plaća punu školarinu. Što se tiče Finske, Švedske i Danske, studiji su besplatni za sve studente (uključujući strane studente), odnosno svi troškovi pokrivaju se iz državnih fondova tih zemalja. Posebnost je financiranja studija u Finskoj ta da studenti koji izgube pravo studija (iz bilo kojeg razloga) prilikom upisa novog studija ne plaćaju školarinu već im je i on besplatan.

Studenti koji upisuju pedagogiju u Hrvatskoj ili skandinavskim zemljama trebaju ispunjavati određene uvjete. Prema kriteriju usporedbe uvjeta upisa na studij pedagogije, primjećeno je da postoje sličnosti u Hrvatskoj te skandinavskim zemljama. U Hrvatskoj procedura upisa na fakultete odnosi se na prikupljanje rezultata državne mature (sastoji se od obaveznog i izbornog dijela), dodatnih rezultata (sportskih, natjecanja iz pojedinih predmeta, drugih značajnih rezultata) te posebnih testova (ukoliko određeni fakultet traži od kandidata dodatne provjere¹⁹). Slična praksa je i u skandinavskim zemljama, a za primjer imamo Dansku koja od kandidata koji žele upisati studij pedagogije traži određene uvjete, a to su: položeni završni ispit u srednjoj školi (slično državnoj maturi), rezultate danskog jezika, engleskog jezika, povijesti te se u obzir uzima i prosjek ocjena tijekom srednje škole.

Uzimajući u obzir kolegije koje studenti upisuju na studijima pedagogije diljem Hrvatske, ali i Finske, Švedske i Danske, uočene su sličnosti i razlike koje postoje među njima. U Hrvatskoj studenti su obavezni upisati određene kolegije koji čine njihov program studija, a pritom nemaju mnogo mogućnosti odabira osim ukoliko žele upisati jedan ili dva izborna kolegija. Nadalje, mogućnosti usmjeravanja na diplomskom studiju u Hrvatskoj su takve da studenti nemaju mnogo izbora što se tiče diplomskih studija drugih pedagoških disciplina već mogu upisati diplomski studij pedagogije i unaprijed napravljen program koji je više usmjeren istraživanju u pedagogiji nego li je to slučaj na preddiplomskom studiju, a također se više usmjerava učenju europskih trendova i politika, no i dalje s naglašenim programima školske pedagogije i rada školskog pedagoga. Program studija u skandinavskim zemljama razlikuje se u tome da studenti sami stvaraju svoj program i na početku studija biraju glavni predmet za kojeg pokazuju interes i motivaciju te na temelju tog odabira stvaraju svoj program. Bitno je naglasiti da studenti nisu u potpunosti autonomi u stvaranju programa već imaju određene

---

¹⁹ Primjer dodatnih provjera jest test intelektualnih sposobnosti čiji su rezultati uzimaju i obzir prilikom upisa studija pedagogije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

kolegije koje trebaju upisati, no njih je brojčano manje nego u Hrvatskoj iz razloga što se veći naglasak daje izbornosti i samostalnosti u stvaranju i kreiranju odgovarajućeg programa zanimanja, ali i daljnjeg usmjerenja. Isto tako, skandinavski studiji više su usmjereni na poznavanje stranih jezika u struci i istraživanju različitih fenomena, no također daju i teorijska saznanja iz određenih područja kao i u Hrvatskoj te se sadržaji pojedinih kolegija ne razlikuju sa hrvatskim. Vezano uz sadržaj kolegija može se zaključiti da su usmjereni općenitom obrazovanju i odgoju te drugim pedagoškim fenomenima, a ne isključivo jednom području i fenomenu (primjer kolegija sa finskog studija: Formalno i društveno obrazovanje, Učenje filozofije i globalne etike, Učenje na poslu i ljudski resursi, Usmjeravanje na studij i aktivnosti u području obrazovanja; ili primjerice kolegiji sa švedskog studija: Uvod u sociološku perspektivu izbora studija, Profesionalna orijentacija u teoriji i praksi, Politika i zajednica, Politika tržišta rada i ekonomija, Radna pedagogija, Ideologija u obrazovanju). Daljnim obrazovanjem, odnosno završetkom preddiplomskog studija, studenti se mogu usmjeriti na diplomskom studiju za područje koje ih zanima te odabrati žele li više usmjeriti svoj program istraživanjima u pedagogiji odnosno dobivanju teorijskih saznanja ili žele više praktičnog rada u određenim institucijama i ustanovama.

Kriterij usporedbe studija pedagogije prema izvođenju praktičnog rada tijekom studija uzet je iz razloga što je, kada se općenito govori o problemima u visokom obrazovanju, velike polemike vode se oko nedostatka prakse tijekom studija. Što se tiče povezanosti studija i lokalne zajednice, odnosno uključivanju studenata u rad određenih institucija (u daljnjem tekstu: praktičan rad), u Hrvatskoj je situacija sljedeća: studenti svih sveučilišta na kojima postoji pedagogija kao studij, prvi puta se susreću s jednim oblikom obavljanja praktičnog rada i surađivanja sa stručnjacima iz područja pedagogije na diplomskom studiju²⁰. Studenti sami odabiru odgojno – obrazovnu ustanovu u kojoj žele provoditi praksu te dobivaju mentora (pedagoga te ustanove) koji ih vodi u izvođenju vježbi te ih upoznaje s radom pedagoga u toj ustanovi ili instituciji. Primjerice, riječki studenti dužni su obaviti 100 sati u odabranoj instituciji ili ustanovi te pritom voditi dnevnik rada ili mapu refleksija. Studenti osječkog, zadarskog i splitskog studija pedagogije s praktičnim radom se susreću kroz kolegije kao što su Metodika rada pedagoga ili Pedagog u odgojno – obrazovnoj ustanovi te pritom izvršavaju zadatke i vježbe povezane sa sadržajima tih kolegija. U Finskoj studenti se susreću s praksom na diplomskom studiju te tijekom izvođenja prakse vode dnevnik rada, no ono u čemu se finški praktičan rad razlikuje od hrvatskog jest u tome što finški studenti odabiru područje

---

²⁰ Studenti u Rijeci upoznaju se s radom pedagoga tijekom 3. godine preddiplomskog studija, no kolegij Praktičan rad slušaju na diplomskom studiju te u sklopu tog kolegija obavljaju svoju praksu.

koje ih zanima i u kojem bi se htjeli usavršiti kao što su: planiranje rada pedagoga, istraživački zadaci, evaluacija projekata ili savjetodavni rad. U Švedskoj studenti obavljaju praktičan rad tijekom cijelog studija (tj. tijekom preddiplomskog i diplomskog studija) i to tri puta tjedno svakih pet tjedana i pritom vode dnevnik rada. Što se tiče Danske, cilj praktičnog rada je primjena teorijskih saznanja u praksi, studenti vode dnevnik rada, a vrijeme izvođenja praktičnog rada ovisno je od sveučilišta do sveučilišta. Primjerice na Sveučilištu u Roskildeu, studenti počinju s izvođenjem praktičnog rada tijekom diplomskog studija, a na Sveučilištu južne Danske u praktičan rad ih se uvodi na preddiplomskoj razini na način da ih se prvo pripremi za praksu, a zatim obavljaju 10 do 15 sati tjedno u određenoj instituciji ili ustanovi. Prema tome možemo zaključiti da o tome kada će studenti obavljati praktičan rad i prenijeti stečena znanja u svakodnevni život, ovisi i o sveučilištu na kojem pohađaju studij pedagogije.

Zaključno, kao posljednji kriterij usporedbe uzete su kompetencije koje su studenti stekli i razvili tijekom određenog stupnja svog obrazovanja. Primjećeno je kako ne postoji značajnih razlika u navedenim kompetencijama čemu može biti razlog Bolonjski proces i usklađivanje kvalifikacija među visokoškolskim institucijama nakon završenog studija. Hrvatski i skandinavski studenti pedagogije završetkom studija stječu kompetencije prikupljanja, analiziranja i organiziranja informacija, organizacijske vještine, komunikacijske vještine, vještine timskog rada, kritičkog razmišljanja, vještine vođenja, izrade, provedbe te vrednovanja projekata u domeni odgoja i obrazovanja, vještine savjetodavnog rada, upotrebe tehnologije u svakodnevnom radu, inovativnost, kreativnost, vještine izrade kurikuluma, unaprjeđivanje rada institucije i osoba s kojima se radi.

Godine 2013. Ledić, Staničić i Turk proveli su istraživanje u kojem su između ostalog ispitivali kako pedagozi procjenjuju doprinos visokoškolskog obrazovanja stjecanju pojedinih kompetencija. U istraživanju je sudjelovalo 508 školskih pedagoga, a podaci su prikupljeni anketnim upitnikom. Rezultati istraživanja pokazali su kako ispitanici smatraju da je visokoškolsko obrazovanje najviše doprinijelo razvoju kompetencija poput osposobljenosti za komunikacijsku otvorenost i empatičnost, osposobljenost za etičko i moralno rasuđivanje, poznavanje izrade nastavnih priprema i didaktičkih načela rada, osposobljenost za pripremu i realizaciju istraživanja pedagoške teorije i prakse te za poznavanje strukture obrazovnog sustava na nacionalnoj razini. Nadalje, ispitanici su za sljedeće kompetencije naveli kako je visokoškolsko obrazovanje najmanje doprinijelo njihovom razvoju odnosno stjecanju: poznavanje postupka prijave na programe Europske unije, poznavanje strukture i načina funkcioniranja ključnih tijela Europske unije, osposobljenost za pregovaranje i lobiranje,

osposobljenost za suradnju sa zajednicom i društvenim okruženjem, poznavanje izrade razvojnih strategija (primjerice škole), osposobljenost za rad s nadarenim učenicima te osposobljenost za služenje informatičkom tehnologijom (Ledić, Miočić, Turk, 2016).

Nakon provedenog istraživanja i dobivenih rezultata, autori su dali preporuke za inicijalno osposobljavanje školskih pedagoga odnosno za studij pedagogije. Preporuke su sljedeće (Ledić, Staničić, Turk, 2013):

1. Potrebno je preispitati inicijalno obrazovanje za rad školskih pedagoga. Pritom je važno analizirati postojeće programe studija pedagogije u Hrvatskoj te istaknuti ono što je na različitim sveučilištima jedinstveno i različito. Također je potrebno usporediti nalaze s kompetencijama potrebnima za rad pedagoga, definirati ključne kompetencije potrebne za rad i predložiti revizije programa.
2. Uvesti više praktičnog sadržaja u studij, organiziranje praktičnog rada kao posebnog kolegija, vođenje studenata na praksi, veće uključivanje stručnjaka iz prakse u rad na fakultetima.
3. Posvetiti pažnju bivšim studentima jer to predstavlja važan izvor dobre suradnje, otvaranje mogućnosti za zajedničke aktivnosti, prenošenje informacija te povratnih informacija o radu na fakultetu. Također, u tom smjeru, dobro bi bilo organizirati susrete bivših studenata i stručne skupove kako bi se dobile preporuke i povratne informacije radi unapređivanja studija i bolje pripreme studenata za tržište rada.
4. Pedagozi obavljaju širok krug poslova za koje nisu osposobljeni što ruši njihovu stručnost i uvjerljivost. Široki profil pedagoga razlog je njihove veće zastupljenosti u školama od ostalih stručnih suradnika, a nepovoljne okolnosti financiranja odgojno – obrazovnog sustava održavaju takvu situaciju.
5. Potrebno je preciznije opisati i standardizirati opseg poslova za koje se pedagog treba pripremiti kao i kompetencije potrebne za rad. Isto tako, treba raditi na standardiziranju instrumenata koje pedagog koristi u svom radu kako bi njegovi rezultati mogli biti što pouzdaniji. Kako bi to bilo moguće, tijekom studija pedagogije studente treba obučiti za primjenu standardiziranih pedagoških instrumenata.
6. Postaviti jasne kompetencijske standarde za rad pedagoga.
7. Kompetencije za rad pedagoga promišljati kao opće i specifične pri čemu je potrebno uzeti u obzir i ključne kompetencije za cjeloživotno učenje koje bi trebale biti više uključene u inicijalno obrazovanje.

9. Zaključak

Usprkos slabijoj prepoznatljivosti važnosti profesije pedagoga u hrvatskom društvu, hrvatski studij pedagogije ide u korak za skandinavskim studijima koji obrazuju svoje studente kao buduće stručnjake u području pedagogije. Prikazom studijskih programa pedagogije u Hrvatskoj te skandinavskim zemljama odnosno u Finskoj, Švedskoj i Danskoj te komparativnom analizom studija, utvrđeno je kako postoje sličnosti i razlike u programu i sadržajima studija, ali isto tako okosnica i hrvatskog i skandinavskog sustava jest obrazovanje budućih stručnjaka u svom području. Najveća razlika upravo je u tome kako društvo percipira pedagoge i koliku važnosti pridaje ne samo njihovom obrazovanju već i obrazovanju u cjelini. Tome ide u prilog i financiranje studija, što je bio jedan od kriterija usporedbe među odabranim zemljama, čime je ustanovljeno kako skandinavske zemlje u potpunosti pokrivaju troškove obrazovanja svojih studenata bilo da se radi o jednom studiju ili prelasku na novi studij.

U smjeru navedenog, možemo istaknuti kako je navedeni cilj rada ispunjen utoliko što su se usporedili studijski programi pedagogije u Hrvatskoj i skandinavskim zemljama prema utvrđenim kriterijima. Pritom se došlo do saznanja da postoje određene sličnosti i razlike u provedbi programa no u pozadini svega nalazi se upravo viđenje pedagoške profesije od strane društva odnosno zajednice i pridavanje na značaju. Iako ne možemo u potpunosti uspoređivati i davati preporuke za poboljšanje hrvatskog ili skandinavskog programa studija pedagogija, s obzirom na okolnosti, područje, tj. zajednicu i okruženje u kojemu se ono odvija, možemo utvrditi kako i hrvatski i skandinavski sustav obrazovanja imaju prednosti i nedostatke na kojima je potrebno raditi, mijenjati ih i unaprjeđivati dobru praksu.

Sve u svemu, možemo utvrditi kako skandinavskom modelu obrazovanja pedagoga ide u prilog društveno prihvaćanje profesije pedagoga kao i veća autonomija i izbornost samog programa studija, ali i hrvatsko visoko obrazovanje, pritom misleći na obrazovanje pedagoga, malim koracima penje se na ljestvici kvalitete i na tržište rada dovodi buduće stručnjake u svom području no bitno je da to, osim europskih zemalja, prepozna i Hrvatska.

10. Sažetak

Studij pedagogije ima dugu tradiciju u Hrvatskoj i u skandinavskim zemaljama poput Finske, Švedske i Danske. Paralelno s razvojem pedagogije kao znanosti razvijao se i studij pedagogije u Hrvatskoj, ali i u skandinavskim zemljama. Glavna svrha mu je obrazovati i pripremiti za tržište rada buduće stručnjake u području pedagogije, a posebice pripremiti i upoznati s područjima rada te omogućiti stjecanje i razvijanje odgovarajućih kompetencija potrebnih za rad u određenom području pedagogije. Nadalje, u radu su prikazani studijski programi pedagogije u Hrvatskoj na svim sastavnicama sveučilišta koje budućim studentima nude studij pedagogije, te je prikazan skandinavski model obrazovanja pedagoga odnosno studijski programi pedagogije u Finskoj, Švedskoj i Danskoj. Također nakon prikaza studijskih programa, napravljena je komparativna analiza studija prema kriterijima koji uključuju trajanje i organizaciju studija, stečeni akademski naziv nakon završenog adekvatnog stupnja obrazovanja, financiranje visokog školstva, kriterije za upis studija, kolegije na određenom stupnju obrazovanja, praktičan rad na studiju te stečene kompetencije.

Ključne riječi: pedagogija, studij pedagogije, Hrvatska, Finska, Švedska, Danska, skandinavski model obrazovanja, kompetencije, komparativna analiza

11. Summary

Pedagogy studies have a long tradition in Republic of Croatia and Scandinavian countries, like Finland, Sweden and Denmark. During the development of pedagogy as science, the pedagogy studies had been developing in Croatia, but also in Scandinavian countries. Its main purpose is to educate and prepare future experts for labor market, but especially to prepare them and to get them known with working areas and to enable acquisition and development of appropriate competences required for working in a Pedagogy's certain area. Further, in the paper are presented study programs of pedagogue education. After presenting study programs, comparative analysis of studies has been made. The analysis was made by criterias which include duration and organization of studies, academic title after finishing adequate education degree, financing higher education, criteria for enrollment, courses on a particular degree of education, practical work on study and acquired competence.

Key words: Pedagogy, Study of Pedagogy, Croatia, Finland, Sweden, Denmark, Scandinavian Model of Education, Competence, Comparative Analysis

12. Literatura

- AZVO (2017). Bolonjski proces. Preuzeto 7. srpnja 2017. s <https://www.azvo.hr/hr/visoko-obrazovanje/bolonjski-proces>
- Aasen, P., Asbjørn Mediås, O., Oftedal Telhaug, A. (2006). *The Nordic Model in Education: Education as part of the political system in the last 50 years*. Scandinavian Journal of Educational Research. Preuzeto 5. srpnja 2017. s: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00313830600743274?needAccess=true>
- ECA (2014). Higher education system in Denmark. Preuzeto 4. rujna 2017. s http://ecahe.eu/w/index.php/Higher_education_system_in_Denmark
- Enciklopedija (2017). Pedagogija. Preuzeto 6. lipnja 2017. s <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=47271>
- Eurostat (2017). Education system. Preuzeto 4. rujna 2017. s <http://ec.europa.eu/eurostat/web/education-and-training/quality/quality-reports>
- Eurydice (2012). Razvijanje ključnih kompetencija u europskim školama: Izazovi i prilike za politiku. Preuzeto 4. rujna 2017. s http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/145HR.pdf
- Filozofski fakultet Osijek (2017). Odsjek za pedagogiju. Preuzeto 30. lipnja 2017. s <http://www.ffos.unios.hr/pedagogija>
- Filozofski fakultet u Rijeci (2017). Odsjek za pedagogiju. Preuzeto 28. lipnja 2017. s <https://www.ffri.uniri.hr/hr/fakultet-i-studiji/djelatnici/65-hr/odsjeci-i-katedre/pedagogija/220-pedagogija.html>
- Filozofski fakultet u Splitu (2017). Odsjek za pedagogiju. Preuzeto 28. lipnja 2017. s <http://www.ffst.unist.hr/odsjeci/pedagogija>

- Filozofski fakultet u Zagrebu (2017). Odsjek za pedagogiju. Preuzeto 28. lipnja 2017. s <http://pedagogija.ffzg.hr/web-new/>
- Göteborgs universitet (2017a). Institutionen för pedagogik och specialpedagogik. Preuzeto 5. srpnja 2017. s <http://ips.gu.se/>
- Göteborgs universitet (2017b). Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande. Preuzeto 5. srpnja 2017. s <http://ipkl.gu.se/>
- IRO (2005). Pravo na obrazovanje: Visoko obrazovanje u Hrvatskoj i Europi. Preuzeto 28. lipnja 2017. s https://www.iro.hr/userdocs/file/IRO_Prirucnik_2005.pdf
- IRO (2010). Modeli financiranja visokog obrazovanja u EU. Preuzeto 30. lipnja 2017. s https://www.iro.hr/userdocs/file/Publikacije/IRO_Modeli_financiranja_visokog_obrazovanja_u_EU_2010.pdf
- Itä-Suomen yliopisto (2017). Kasvatustieteiden ja psykologian osasto. Preuzeto 1. srpnja 2017. s <https://www.uef.fi/web/kapsy>
- Jyväskylän yliopisto (2017). Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta. Preuzeto 4. srpnja 2017. s <https://www.jyu.fi/edupsy/fi>
- Københavns Universitet (2017). Det Humanistiske Fakultet. Preuzeto 10. srpnja 2017. s <http://hum.ku.dk/>
- Ledić, J., Miočić, I., Turk, M. (2016). *Europska dimenzija u obrazovanju: pristupi i izazovi*. Rijeka: Filozofski fakultet.
- Ledić, J., Staničić, S., Turk, M. (2013). *Kompetencije školskih pedagoga*. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta.
- Lenzen, D. (2002). *Vodič za studij znanosti o odgoju: što može, što želi*. Zagreb: Educa.
- Lukaš, M., Mušanović, M. (2011). *Osnove pedagogije*. Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo.

- Masters Portal (2017). Masters in Education & Training. Preuzeto 10. srpnja 2017. s <http://www.mastersportal.eu/disciplines/289/education-training.html>
- MZO (2017a). Hrvatski obrazovni sustav. Preuzeto 26. lipnja 2017. s https://mzo.hr/sites/default/files/links/hrvatski_obrazovni_sustav.pdf
- MZO (2017b). Vodič kroz sustav obrazovanja u RH. Preuzeto 30. lipnja 2017. s <https://www.mzo.hr/sites/default/files/links/hrvatski-obrazovni-sustav.pdf>
- MZO (2017c). Bolonjski proces. Preuzeto 30. lipnja 2017. s <https://mzo.hr/hr/rubrike/bolonjski-proces>
- OECD (2005). Definiranje i odabir ključnih kompetencija. Preuzeto 4. rujna 2017. s http://pisa.hr/media/1148/definiranje-i-odabir-klju%C4%8Dnih-kompetencija_final-version.pdf
- OECD (2017). Education Statistics. Preuzeto 4. rujna 2017. s http://www.oecd-ilibrary.org/education/data/oecd-education-statistics_edu-data-en
- Postani student (2017). Studijski programi. Preuzeto 30. lipnja 2017. s <https://www.postani-student.hr/Ucilista/Nositelji.aspx>
- Previšić, V., Radeka, I., Rosić, V. (2003). *Studij pedagogije u Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo.
- Roskilde Universitet (2017). Pædagogik og Uddannelsesstudier. Preuzeto 15. srpnja 2017. s <https://ruc.dk/bachelor/paedagogik-og-uddannelsesstudier>
- Sahlberg, P. (2012). *Lekcije iz Finske. Što svijet može naučiti iz obrazovne promjene u Finskoj*. Zagreb: Školska knjiga.
- Staničić, S. (2005). Uloga i kompetencije školskih pedagoga. *Pedagoška istraživanja*, 2 (1), 35 – 46.
- Stockholms universitet (2017). Institutionen för pedagogik och didaktik. Preuzeto 15. srpnja 2017. s <http://www.edu.su.se/>

- Study in Croatia (2017). Croatian higher education system. Preuzeto 30. lipnja 2017. s <https://www.studyincroatia.hr/studying-in-croatia/croatian-higher-education-system> Study in Denmark (2017). Tuition Fees & Scholarships. Preuzeto 10. srpnja 2017. s <http://studyindenmark.dk/study-options/tuition-fees-scholarships>
- Study in Sweden (2017). Programmes. Preuzeto 10. srpnja 2017. s <https://studyinsweden.se/programmes/>
- Sveučilište u Zadru (2017). Odjel za pedagogiju. Preuzeto 30. lipnja 2017. s <http://www.unizd.hr/pedagogija/Home/tabid/606/Default.aspx>
- Syddansk Universitet (2017a). Interkulturel pædagogik og dansk som andetsprog. Preuzeto 6. srpnja 2017. s http://www.sdu.dk/da/uddannelse/bachelor/interkulturel_paedagogik_og_dansk_som_andetsprog
- Syddansk Universitet (2017b). Pædagogik, psykologi og undervisning. Preuzeto 10. srpnja 2017. s http://www.sdu.dk/da/uddannelse/uddannelsesguide/paedagogik_psykologi_undervisning
- Turun yliopisto (2017). Kasvatustieteiden tiedekunta. Preuzeto 1. srpnja 2017. s <http://www.utu.fi/fi/yksikot/edu/Sivut/home.aspx>
- Undervisningsministeriet (2017). UddannelsesGuiden. Preuzeto 6. srpnja 2017. s <https://www.ug.dk/>
- Uppsala universitet (2017). Institutionen för pedagogik, didaktik och utbildningsstudier. Preuzeto 5. srpnja 2017. s <http://www.edu.uu.se/>
- Vukasović, A. (1995). *Pedagogija*. Zagreb: ALFA.